

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เป็นเวลากว่า 70 ปีมาแล้วที่กอร์ดอน อัลพอร์ต นักจิตวิทยาบุคลิกภาพและจิตวิทยาสังคม ได้เขียนประวัติความเป็นมาของเจตคติเอาไว้ในปี ค.ศ. 1935 (Allport, 1935) ความต่อเนื่องยาวนานสะท้อนให้เห็นว่างานวิชาการด้านเจตคติได้รับความสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจพฤติกรรมทางสังคม ริชาร์ด อูร์วอน (2546) กล่าวถึงความสำคัญของเจตคติว่าเป็นมโนทัศน์ที่เป็นทางลัดสำหรับทำให้นักวิชาการทราบสิ่งอื่นได้อีกหลายสิ่ง นั่นคือ เจตคติเพียงเรื่องเดียวสามารถสรุปรวมพฤติกรรมทางสังคมหลายพฤติกรรมเข้าด้วยกันได้ เจตคติมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรม อาจใช้เป็นส่วนประกอบในการทำนายพฤติกรรมได้ และเจตคติเป็นเรื่องที่นักจิตวิทยาหลายสาขาให้ความสนใจ รวมถึงนักวิชาการและบุคคลในอาชีพอื่นอีกด้วย เช่น นักโฆษณาประชาสัมพันธ์ นักการตลาด นักรัฐศาสตร์ นักสังคมวิทยาบางสาขา นักการศึกษา และนักโฆษณาชวนเชื่อ

ในยุคแรกของการวัดเจตคตินั้นจะเน้นการวัดด้วยการขอให้ผู้ตอบแสดงเจตคติออกมาเป็นวาจา ถ้อยคำ หรือภาษาเขียน เพื่อแสดงจุดยืนว่ามีความคิดเห็นต่อที่หมายของเจตคติ (attitude object) อย่างไร โดยมีข้อสันนิษฐานว่า คนที่รู้จักตัวเราดีที่สุดก็คือตัวเราเอง และตัวเราย่อมสามารถรายงานความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมาได้ตามความเป็นจริง หรืออย่างน้อยก็แม่นยำกว่าวิธีอื่นๆ (ทิพยนภา หวนสุริยา & ริชาร์ด อูร์วอน, 2548) Dasgupta (2009) เรียกการประเมินสิ่งต่างๆ ของบุคคล โดยที่บุคคลนั้นมีความตระหนักรู้ตัว และสามารถแสดงความรู้สึกออกมาได้ว่า “การประเมินเจตคติโดยตรง (explicit attitudes)” เพราะเมื่อขอให้บุคคลแสดงความรู้สึกต่อสิ่งใด เขาจะสามารถรายงานความคิดออกมาได้ด้วยการไตร่ตรองก่อนอย่างรอบคอบ จากฐานการคิดลักษณะนี้จึงทำให้นักวิจัยส่วนมากพึ่งพาการวัดเจตคติด้วยวิธีการรายงานตนเอง (self-report) ไม่ว่าจะด้วยวิธีการให้ตอบด้วยแบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์เพื่อให้ผู้ตอบบรรยายความรู้สึกของตนเองออกมาเป็นคำพูดก็ตาม

McConnell และ Leibold (2001) เสนอว่า ข้อมูลที่ได้จากการวัดเจตคติด้วยแบบสอบถามอาจมีข้อจำกัดอันเนื่องมาจากปัญหาความจำกัดที่บุคคลจะสามารถตรวจสอบภายในทางจิตใจได้ (limited introspective access) อาจเกิดจากปฏิกิริยาของผู้ควบคุมการวิจัยที่ส่งผลต่อผู้ตอบ (experimenter effects) และอาจเกิดการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับ

ความคาดหวังทางสังคมเพื่อให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability) จนเกิดการตั้งคำถามขึ้นว่า การวัดเจตคติโดยตรงสามารถสะท้อนเจตคติที่แท้จริงได้หรือไม่ บุคคลรู้จักตนเองได้ดีที่สุดและสามารถแสดงความรู้สึกนึกคิดได้อย่างตรงไปตรงมาจริงหรือไม่

อย่างไรก็ตาม ในช่วงกว่า 20 ปีที่ผ่านมา นักจิตวิทยาสังคมกลุ่มหนึ่งมีแนวคิดที่ว่าเจตคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของมนุษย์นั้นถูกก่อร่าง (shaped) ขึ้นมาจากปัจจัยที่อยู่นอกการรับรู้และไม่สามารถทำความเข้าใจได้ด้วยการให้ผู้ตอบยังคิดเอาเองได้ดังเช่นการศึกษาเจตคติที่ผ่านมา นักจิตวิทยาสังคมกลุ่มนี้ค้นพบว่าเจตคติและความเชื่อสามารถถูกกระตุ้นขึ้นมาได้จากความจำของบุคคลโดยที่บุคคลนั้นไม่ต้องรับรู้หรือให้ความใส่ใจเลย เมื่อใดก็ตามที่เจตคติถูกกระตุ้นขึ้นมาจะยับยั้งและควบคุมได้ยาก จนมีอานุภาพเพียงพอที่ทำให้เกิดแนวโน้มที่บุคคลจะประเมินและแสดงออกอย่างสอดคล้องกัน (Bargh, 1994; Greenwald & Banaji, 1995) จากฐานการคิดลักษณะนี้เองทำให้เกิดแนวคิดเพื่อพัฒนาเครื่องมือรูปแบบใหม่เพื่อวัดเจตคติที่ซ่อนอยู่อย่างไม่รู้ตัวเกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ และทำหน้าที่ได้โดยปราศจากการรู้ตัวหรือความสามารถที่จะควบคุมได้ของบุคคล โดยเรียกการวัดเจตคติดังลักษณะนี้ว่า “การวัดเจตคติโดยนัย (implicit attitudes)” (Greenwald & Banaji, 1995)

Hofmann และคณะ (2005) ได้รวบรวมวิธีการวัดเจตคติโดยนัยต่างๆ เอาไว้หลายประเภท แต่เขาได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่าวิธีการวัดที่เป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวาง คือ การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit Association Test: IAT) พัฒนาขึ้นโดย Greenwald, McGhee, และ Schwartz (1998) การวัดวิธีนี้ถูกนำไปประยุกต์ในการวัดเจตคติได้หลากหลายประเด็น รวมถึงถูกนำไปใช้ในศาสตร์ด้านอื่นๆ ที่นอกเหนือจากจิตวิทยาด้วย จนทำให้การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยเป็นเครื่องมือวัดเจตคติโดยนัยที่ถูกอ้างอิงมากที่สุดในปัจจุบันก็ว่าได้

วิธีการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยถูกนำมาใช้ในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2548 เพื่อวัดเจตคติและปัญหาทางสังคมของบุคคล เมื่อใช้ประยุกต์ในสถานการณ์กลุ่มที่มีองค์ประกอบความเป็นกลุ่มน้อยที่สุด เพื่อประเมินความลำเอียงของบุคคลที่มีความชื่นชอบกลุ่มตนเองมากกว่ากลุ่มอื่นที่ตนเองไม่ได้เป็นสมาชิก (ทิพย์นภา หวนสุริยา & ธีระพร อุวรรณโณ, 2548) ต่อมาการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยก็นำมาใช้ในบริบทของการศึกษาการเห็นคุณค่าของตนเองในบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบหลงตนเอง (หยกฟ้า อิศรานนท์, 2551) นับได้ว่าสังคมไทยมีการตอบสนองต่อวิธีการวัดแบบนี้ในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม งานวิจัยทั้งสองเรื่องนี้ยังไม่ได้นำวิธีการทดสอบนี้ไปใช้ในเชิงประยุกต์เท่าใดนัก เป็นการกำหนดเงื่อนไขจำลองสถานการณ์ขึ้นมา และจำกัดอยู่ใน

รูปแบบของการทดลองที่วัดกับนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นหลัก ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะนำเอาวิธีการวัดนี้ไปใช้ในการวัดเจตคติของบุคคลที่มีต่อกลุ่มทางการเมืองไทย ซึ่งเป็นประเด็นทางสังคมที่สำคัญ ยังอยู่ในกระแสความสนใจของคนไทย และเป็นเรื่องที่ค่อนข้างละเอียดอ่อนและเปราะบาง หากใช้การวัดเจตคติโดยตรงเพียงอย่างเดียวมาวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองของไทยขณะนี้ อาจได้ผลตรงกับเจตคติที่เป็นจริงน้อย การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยจึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยสะท้อนเจตคติของคนในเรื่องที่ละเอียดอ่อนเช่นนี้ได้ นอกจากการวัดเจตคติโดยนัยด้วยวิธีการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยจะเป็นรูปแบบใหม่ที่สามารถวัดความลำเอียงของบุคคลต่อกลุ่มทางการเมืองได้อย่างแยบยล โดยที่บุคคลไม่สามารถล่วงคำตอบได้แล้ว ยังสามารถพัฒนาไปใช้ได้ต่อไปในเชิงประยุกต์เพื่อเพิ่มพูนองค์ความรู้เรื่องเจตคติของคนไทยต่อการเมืองไทยได้มากขึ้น

นอกจากการวัดเจตคติโดยนัยแล้ว ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวัดเจตคติโดยตรงประกอบด้วย เนื่องจากยังมีข้อโต้แย้งถึงเรื่องของความเหมาะสม และความสอดคล้องกันของการวัดสองรูปแบบนี้พอสมควร ข้อกังขาที่พบมากคือ มีขนาดความสัมพันธ์ของการวัดทั้งสองรูปแบบมาน้อยเพียงใด มีความสอดคล้องกันของภาวะเชิงสันนิษฐาน (construct) หรือไม่ ทำไมการวัดด้วยวิธีโดยตรงและโดยนัยจึงสอดคล้องกันมากเป็นพิเศษในบางกรณี แต่กลับไม่สอดคล้องกันในบางกรณี และมีปัจจัยใดบ้างมีส่วนอธิบายความสอดคล้องกันหรือไม่สอดคล้องกันได้ (Hofman, Gschwendner, & Schmitt, 2005)

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมุ่งพัฒนาเครื่องมือการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย เพื่อนำไปวัดเจตคติของบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทย นั่นคือ ความลำเอียงชอบกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือ “กลุ่มคนเสื้อแดง” และกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือ “กลุ่มคนเสื้อเหลือง” การวัดด้วยวิธีการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยจะได้ผลสอดคล้องกับวิธีการวัดโดยตรงหรือไม่ ตัวแปรด้านบุคลิกภาพการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสามารถทำนายความไม่สอดคล้องกันได้หรือไม่ การวิจัยครั้งนี้จะสามารถช่วยให้เข้าใจได้ถึงพลวัตของการวัดเจตคติของคนไทยที่มีต่อกลุ่มทางการเมือง โดยมีปัจจัยด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นตัวทำนายถึงระดับของความไม่สอดคล้องกันของการวัดเจตคติโดยตรงและการวัดเจตคติโดยนัยได้มากขึ้น

งานวิจัยเรื่อง การทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองในประเทศไทยที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย ด้วยตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน มีกรอบในการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1. การศึกษาเจตคติ
2. คำนียามของเจตคติ
3. เจตคติโดยตรง (explicit attitudes) การวัดเจตคติโดยตรง (explicit attitudes measurement)
 - 3.1. ความหมายและลักษณะโดยทั่วไป
 - 3.2. วิธีการวัดเจตคติโดยตรง
 - 3.3. ข้อจำกัด/ปัญหาที่เกิดจากการวัดเจตคติโดยตรง
4. เจตคติโดยนัย (implicit attitudes) และการวัดเจตคติโดยนัย (implicit attitudes measurement)
 - 4.1. ความหมายและลักษณะโดยทั่วไป
 - 4.2. ที่มาของการวัดเจตคติโดยนัย (Implicit attitudes measurement)
 - 4.3. การเข้าถึงเจตคติ (attitude accessibility)
 - 4.4. เทคนิคการวัดโดยนัยต่างๆ (implicit measurement techniques)
5. การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit Association Test: IAT)
 - 5.1 พัฒนาการของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย
 - 5.2 ลักษณะของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย
 - 5.3 การคำนวณคะแนนที่ได้จากการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย
6. ความสัมพันธ์ระหว่างการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย กับการวัดเจตคติโดยตรง
7. วิเคราะห์ความสอดคล้องของการวัดเจตคติโดยนัยและเจตคติโดยตรงจากโมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย (Motivation and Opportunity as DEterminants model: MODE model)
8. ปัจจัยที่อธิบายถึงความสอดคล้องระหว่างการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย กับการวัดเจตคติโดยตรง
9. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการกำกับการแสดงออกของตน (Self-monitoring)
10. ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน (Machiavellianism)
11. การพัฒนาสมมติฐาน

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การศึกษาเจตคติ

กอร์ดอน อัลพอร์ต นักจิตวิทยาบุคลิกภาพและจิตวิทยาสังคมได้เขียนประวัติความเป็นมาของเจตคติเอาไว้ในปี ค.ศ. 1935 ความต่อเนื่องยาวนานนับ 70 ปี สะท้อนให้เห็นว่างานวิชาการด้านเจตคติได้รับความสนใจและมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจพฤติกรรมทางสังคม Allport (1935) กล่าวว่าแนวคิดเรื่องเจตคติน่าจะเป็นแนวคิดที่มีลักษณะเฉพาะ (distinctive) และเป็นเรื่องที่ขาดการศึกษาไม่ได้ (indispensable) ในวงการจิตวิทยาสังคมร่วมสมัยของอเมริกัน มีคุณค่าต่อการศึกษา และเป็นแนวคิดที่ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวาง การก่อตั้งของแนวคิดเจตคตินับเป็นเสาหลักของการศึกษาจิตวิทยาสังคมอเมริกันอย่างแท้จริง

คำว่า “เจตคติ” ถูกนำมาใช้แพร่หลายในการพูดคุยในชีวิตประจำวันเพื่อบรรยายผู้คน เช่น เขาคอนนั้นมีเจตคติที่ดีต่องานที่ทำ บางครั้งเจตคติก็ถูกนำมาใช้พูดถึงเจตคติของบางคนในฐานะที่เป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำต่อคนอื่นหรือสิ่งต่างๆทางสังคม เช่น เจตคติที่รุนแรงชอบความก้าวร้าวของเธอ สังเกตเห็นได้จากการกระทำทั้งหมดที่เธอแสดงออก

Oskamp และ Schultz (2005) ได้สรุปถึงเหตุผลที่ทำให้แนวคิดการศึกษาเจตคติเป็นที่ยอมรับ และมีประโยชน์ต่อการศึกษาไว้ว่า เจตคติเป็นเสมือนทางลัดที่บุคคลมี (Shorthand) สามารถช่วยให้วิเคราะห์ถึงสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลต่อคนอื่นหรือสิ่งต่างๆทางสังคม แนวคิดของเจตคติช่วยให้สามารถอธิบายถึงความสอดคล้องของพฤติกรรมของบุคคล เจตคติเดี่ยวอาจอธิบายเชื่อมโยงไปยังพฤติกรรมอื่นได้ Oskamp และ Schultz มองว่าเจตคติมีความสำคัญในตัวของมันเองไม่ว่าเจตคติของบุคคลจะสัมพันธ์กับการกระทำหรือไม่ ดังนั้น เจตคติช่วยสะท้อนถึงแนวทางที่บุคคลรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว เช่น เจตคติต่อสถาบันการเมือง เจตคติต่อปัญหาทางสังคม เจตคติต่อบุคคล ทำให้เจตคติเป็นเรื่องที่มีคุณค่าต่อการศึกษายิ่ง นอกจากนี้ยังมองว่าแนวคิดของเจตคติเป็นสิ่งที่เป็กลางและยอมรับได้ในสำนักทฤษฎีทางความคิดต่างๆ จนทำให้เจตคติเป็นเรื่องที่มีความเป็นสหวิทยาการสูง ศาสตร์สาขาต่างๆ ต่างต้องการศึกษาเจตคติ

2. คำนิยามของเจตคติ

ธีระพร อูวรรณโณ (2553) ได้แปลคำนิยามเจตคติของ Allport (1935) ไว้ว่า เจตคติ หมายถึง สภาพทางจิต และประสาทของความพร้อมที่จัดระบบขึ้นจากประสบการณ์และส่งผลในทางกำกับหรือมีอิทธิพลที่ไม่อยู่หนึ่งต่อการตอบสนองของบุคคลต่อที่หมายและสถานการณ์ทั้งหลายที่เกี่ยวข้อง

Thurstone (1931) กล่าวว่า “เจตคติถูกนำมาใช้เพื่อบรรยายถึงการกระทำที่สำคัญที่บุคคลมีต่อที่หมายว่ารู้สึกชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นหรือไม่” (หน้า 255)

Bem (1970) ได้ให้ความหมายว่า “เจตคติหมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ” (หน้า 14)

Fisbein และ Ajzen (1975) ได้ให้ความหมายว่า “เจตคติ หมายถึง สภาวะก่อนที่พฤติกรรมจะตอบสนองที่เกิดจากการเรียนรู้ ตอบสนองอย่างสอดคล้องกันต่อสิ่งต่างๆ ในลักษณะที่เป็นความน่าขึ้นชอบ หรือไม่น่าขึ้นชอบ” (หน้า 6)

Eagly และ Chaiken (1993) ได้ให้ความหมายว่า “เจตคติ หมายถึง แนวโน้มทางจิตที่แสดงออกมาด้วยการประเมินสิ่งที่มีอยู่จำเพาะด้วยระดับของความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ” (หน้า 1)

Olson และ Maio (2003) ได้ให้ความหมายว่า “เจตคติหมายถึง แนวโน้มที่จะประเมินวัตถุ (หรือที่หมายใดๆ) ว่าเป็นที่น่าขึ้นชอบหรือไม่เป็นที่น่าขึ้นชอบ” (หน้า 299)

Oskamp และ Schultz (2005) ได้ขยายความหมายของเจตคติเพิ่มเติมในประเด็น ดังนี้

1) ความพร้อมที่จะตอบสนอง (readiness to response) หมายถึง เจตคติไม่ใช่พฤติกรรม ไม่ใช่สิ่งที่บุคคลแสดง หากแต่เป็นการเตรียมความพร้อม หรือเป็นสภาวะก่อนที่จะมีพฤติกรรม ได้ตอบ (predisposition to response) หรือตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติ (attitude object) ที่หมายของเจตคติดังกล่าวพิจารณารวมว่าเป็นได้ทั้งสิ่งของ คน สถานที่ ความคิดเห็น การกระทำ หรือสถานการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งเดียวหรือมีลักษณะรวมหลายอย่าง (เช่น กลุ่มวัยรุ่น) สิ่งที่ไม่มีชีวิต (เช่น สวนสาธารณะของเมือง) พฤติกรรม (เช่น การดื่มเบียร์) ความคิดที่เป็นนามธรรม (เช่น

สิทธิพลเมือง) หรือแม้แต่การนึกคิดที่เชื่อมโยงกันกับชุดความคิดหลายๆชุด (เช่น สิทธิของกลุ่มวัยรุ่นที่สามารถดื่มเบียร์ได้ในสวนสาธารณะ)

2) แรงจูงใจ (motivating) หรืออาจจะเรียกว่าแรงขับของเจตคติ ในความหมายของแรงจูงใจนี้ไม่ได้หมายถึงแค่ผลที่ได้รับมาจากการมีประสบการณ์ในอดีตเท่านั้น แต่ในทางกลับกันคือมีหน้าที่สองอย่างที่ทำงานอย่างต่อเนื่อง นั่นคือ อาจจะเป็นทั้งแรงขับให้แสดงพฤติกรรม หรือเจตคติที่ทำหน้าที่กำกับรูปแบบหรือลักษณะของพฤติกรรมในเฉพาะช่องทางหนึ่ง และกระตุ้นหรือยับยั้งในช่องทางอื่นๆก็ได้ เช่น หากบุคคลมีเจตคติที่ดีต่ออาหารไทย แต่ตนเองอยู่ที่เมืองลอนดอนเจตคตินี้ก็จะผลักดันให้เขาพยายามค้นหาอาหารไทยมารับประทานให้ได้

3) มีความคงทนถาวร (relatively enduring) นับว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติ แม้ว่าจะไม่สามารถคงทนถาวรในทุก ๆ เจตคติก็นับตาม เช่น การศึกษาเจตคติบางเรื่องพบความคงที่ของเจตคติของบุคคลต่อประเด็นที่ศึกษาคงที่ยาวนานเพียง 3 ปี ในขณะที่บางงานกลับพบเจตคติของบุคคลมีความคงที่ยาวนานถึง 20 ปี อย่างไรก็ตาม เจตคติที่ไม่มีความสำคัญต่อบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ บางครั้งเจตคติที่เกิดขึ้นใหม่ก็อาจจะสามารถเปลี่ยนแปลงได้เช่นกัน

4) การประเมิน (evaluative) เจตคติถูกมองว่าเป็นการเตรียมความพร้อมที่จะตอบสนองในรูปแบบต่างๆ ต่อสิ่งที่ชื่นชอบหรือไม่ชื่นชอบ

5) เจตคติเป็นตัวแทนของความจำในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างทางความรู้ของบุคคล กล่าวคือ เจตคติประกอบไปด้วยเครือข่ายที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันของความเชื่อที่เชื่อมต่อความเชื่อและการประเมินหลายๆอย่างเข้าไว้ด้วยกัน

6) เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้

จากการพิจารณาความหมายของเจตคติข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยสรุปความหมายของเจตคติเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ว่า

เจตคติ หมายถึง สภาพทางจิตและประสาทของบุคคลแสดงถึงความพร้อมที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ และส่งผลต่อการตอบสนองต่อที่หมายและสถานการณ์ในลักษณะที่เป็นความชอบหรือไม่ชอบ

3. เจตคติโดยตรง (explicit attitudes) และการวัดเจตคติโดยตรง (explicit attitudes measurement)

3.1 ความหมายและลักษณะโดยทั่วไป

Ottaway, Hayden, และ Oakes (2001) ได้ให้ความหมายของเจตคติโดยตรงว่าหมายถึง การประเมินที่มีการคิดใคร่ครวญอย่างละเอียดถี่ถ้วน (deliberate evaluations) บุคคลมีความสามารถในการตรวจสอบภายในจิตใจได้ (introspection) และอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตสำนึก (under conscious control)

Oskamp และ Schultz (2005) กล่าวว่า “เจตคติโดยตรง (explicit attitudes) หมายถึง การประเมิน (evaluation) ที่บุคคลมีจิตสำนึกรู้ตัว (consciously aware) และแสดงออกมาได้ (can express)” (หน้า 44)

Hofmann และคณะ (2005) กล่าวว่า “เจตคติโดยตรง คือ สิ่งที่ใช้เป็นตัวแทนของจิตใจในรูปแบบที่พร้อมจะตอบสนอง เป็นการประเมินเชิงเหตุ-ผลที่มีต่อที่หมายของเจตคติซึ่งสามารถเข้าถึงได้ด้วยการรับรู้หรือตรวจสอบตนเอง เจตคติโดยตรงซึ่งเป็นตัวแทนของสภาวะความพร้อมที่จะตอบสนองนี้สามารถแสดงออกมาได้ด้วยการวัดจากแบบรายงานตนเอง” (หน้า 27)

Wilson, Lindsey, และ Schooler (2000) กล่าวว่า “การวัดเจตคติโดยตรง (ซึ่งเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าการประเมินเจตคติโดยตรง) ก่อกำเนิดจากการประเมินที่หมายของเจตคติที่ได้จากภาษาเขียนหรือภาษาพูดในบริบทการประเมินที่จำเพาะเจาะจง โดยทั่วไปแล้วการประเมินเจตคติโดยตรงจะรวมถึงแบบรายงานตนเองด้วย เช่น มาตรฐานความหมาย (semantic differential scale) มาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม (feeling thermometer scale) มาตรลิเคิร์ต (Likert scale)” (หน้า 104)

Ranganath, Smith, และ Nosek (2008) กล่าวว่า “การตอบแบบรายงานตนเองเป็นวิธีวัดเจตคติโดยตรงสะท้อนให้เห็นว่าเป็นกระบวนการที่ผ่านการคิดวิเคราะห์ และควบคุมออกมาในรูปแบบของการนำเสนอหรือบรรยายตนเองของผู้ตอบ” (หน้า 387)

จากการพิจารณาความหมายของเจตคติโดยตรงข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยสรุปความหมายของเจตคติโดยตรงเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ

เจตคติโดยตรง หมายถึง สภาพทางจิตและประสาทของบุคคล แสดงถึงความพร้อมที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ มีรูปแบบที่พร้อมจะตอบสนองด้วยการประเมินความชอบหรือไม่ชอบในเชิงเหตุผลที่มีการคิดใคร่ครวญอย่างละเอียดถี่ถ้วน บุคคลมีความสามารถในการตรวจสอบภายในทางจิตใจได้ มีจิตสำนึกที่รู้ตัว และอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตสำนึก สามารถแสดงออกมาได้ด้วยการวัดจากแบบรายงานตนเอง

3.2 วิธีการวัดเจตคติโดยตรง

การวัดเจตคติโดยตรงนิยมใช้แบบรายงานตนเอง (Self-report) เป็นหลักเพื่อใช้ในการสอบถามถึงเจตคติหรือความคิดเห็น ซึ่งมีรูปแบบการตอบสอง 2 ลักษณะ คือ 1) การถามแบบปลายเปิด (open-ended questions) เป็นลักษณะที่ให้ผู้ตอบมีอิสระในการตอบ เช่น คุณคิดเห็นว่าเป็นปัญหาจากสาเหตุใดบ้างที่เกิดจากอะไร และ 2) การถามแบบปลายปิด (closed-ended questions) มีลักษณะที่ให้ผู้ตอบเลือกตอบจากตัวเลือกที่ให้ เช่น การจราจรที่เกิดขึ้นได้ช่วยเหลือ หรือทำลายการเรียกร้องสิทธิของคนผิวดำ โดยมากแล้วการตอบแบบสอบถามสองแบบจะทำการสัมภาษณ์ผู้ตอบ และแต่ละวิธีมีข้อดีข้อเสียต่างกัน อีระพร อุวรรณโน (2553) กล่าวว่า การวัดเจตคติโดยตรงสามารถวัดได้จากวิธีต่างๆ เช่น มาตรวัดระยะห่างทางสังคมของโบการ์ดัส (Bogardus' Social Distance Scale) มาตรอันตรภาคปรากฏเท่ากันของเธอร์สโตนส์ (Thurstone's Method of Equal- Appearing Intervals) มาตรการรวมประมาณค่าของลิเคิร์ต (Likert's Method of Summated Ratings) มาตรการรวมของกัตต์แมน (Guttman's Cumulative Scaling Method) มาตรจำแนกความหมายของออสกู๊ด (Osgood's semantic differential) เทคนิคการสื่อสารทางตรงแบบปลอม (Bogus Pipeline) มาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม (feeling thermometer)

3.3 ข้อจำกัด/ปัญหาที่เกิดจากการวัดเจตคติโดยตรง

Oskamp และ Schultz (2005) กล่าวถึงข้อจำกัดจากการวัดโดยตรง (explicit measures) ที่เกิดขึ้นได้ในแต่ละขั้นตอนของการวัดซึ่งในที่สุดแล้วก็จะลดความตรงและความน่าเชื่อถือของคำตอบที่ได้ ปัญหาที่เกิดขึ้นบางครั้งเกิดจากภาวะสับสนนิฐานของเจตคติ (attitude construct) ปัญหาจากการตอบแบบทันทีทันใด แต่ไม่ได้ดึงข้อมูลมาจากเจตคติที่ก่อร่างไว้จากความจำ และ

บางครั้งผู้ตอบไม่ได้พิจารณาให้ถี่ถ้วนก่อนตอบ บางครั้งเกิดจากการใช้คำในแบบสอบถามเจตคติ นอกจากนี้ยังมีปัญหาที่ไม่เกี่ยวข้องกับการแบบสอบถาม หากแต่เกี่ยวข้องกับลักษณะของการแสดงออกทางอารมณ์กับการตอบของผู้ตอบหรือที่เรียกว่า “ชุดของการตอบ (response sets)” มีหลายลักษณะ ดังนี้

1) ผู้ตอบบางคนตอบแบบรายงานตนเองแบบขอไปที หรือไม่ให้ความสนใจ (carelessness) การได้คำตอบจากผู้ตอบลักษณะนี้จะเป็นคำตอบที่เปลี่ยนแปลง ไม่คงที่ และไม่สอดคล้องกันของช่วงเวลาต่างๆ ที่วัด เหตุการณ์แบบนี้ทำให้มีความสอดคล้องภายในของการวัดลดลง และความน่าเชื่อถือของแบบสอบถามมีความตรงต่ำลง การขาดการเอาใจใส่และขาดแรงจูงใจในการตอบ สามารถแก้ไขได้ด้วยการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ตอบและนักวิจัย เน้นย้ำถึงความสำคัญของงานวิจัย และตอบข้อสงสัยของผู้ตอบ ทั้งนี้ สามารถทราบได้ว่าผู้ตอบคนใดไม่ให้ความสนใจในการตอบโดยสังเกตได้จาก การเว้นข้อที่ไม่ตอบหลายข้อ ทุกข้อที่ตอบมีแนวโน้มเป็นคำตอบเดียวกัน และตอบเป็นระบบ เช่น ตอบ 1 2 3 4 1 2 3 4

2) การวัดโดยตรงมีปัญหาเรื่องการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมเพื่อทำให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability concerns) ยกตัวอย่างเช่น ผู้ตอบจะบรรยายว่าตนเองเป็นคนที่ไม่มีความซื่อสัตย์น้อยมาก เทคนิคที่นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหานี้ ได้แก่ เลือกใช้ข้อกระทงที่ไม่มีความละเอียดอ่อนทางสังคม สร้างความเชื่อมั่นกับผู้ตอบว่าจะเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ ไม่เปิดเผยนาม หรือกล่าวว่าการตอบนี้ไม่มีคำตอบที่ถูกหรือผิด หากแต่เป็นการวัดความคิดเห็นทั่วไปไม่ใช่ข้อเท็จจริง อาจใช้แบบวัดการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมวัดควบคู่ไปด้วย แล้วคัดแยกที่ได้คะแนนสูงจากการวัดนี้ออกจากการวิเคราะห์ทางสถิติ

3) บางครั้งผู้ตอบอาจตอบในทิศทางเดียวกันหมดอย่างสุดโต่ง (extremity of responses) การตอบคำตอบเดียวอย่างสุดโต่งนี้ส่วนมากเกิดขึ้นในการวัดแบบลิเคิร์ตที่มีคะแนนในช่วง -3 ถึง +3 คะแนน การตอบแบบสุดโต่งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ตอบเลือกตอบเพียงคะแนนที่ +3 หรือ -3 อย่างเดียว การแก้ปัญหาแบบนี้อาจใช้การให้เลือกตอบเพียงสองตัวเลือก เช่น ใช่ – ไม่ใช่ เห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย

4) ผู้ตอบมีแนวโน้มที่จะตอบว่าเห็นด้วยไปหมด (acquiescence: yea-saying) โดยไม่ได้พิจารณาเนื้อหาของคำถามเลย ผลการศึกษาพบว่า การตอบว่าเห็นด้วยทั้งหมดส่วนมากพบในผู้ตอบที่มีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำ พบมากในกลุ่มผู้หญิง เด็ก ผู้ที่มีเชาวน์ปัญญาต่ำ และ

ผู้ตอบที่มาจากวัฒนธรรมแบบคติริวมหมู่ พบมากในการแบบสอบถามที่ยาก มีข้อคำถามหลายข้อ หรือเป็นการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ การแก้ปัญหาที่พบลักษณะนี้สามารถทำได้โดยนำข้อกระทง จำนวนครึ่งหนึ่งของแบบสอบถามมากลับข้อกระทง (reverse the wording) และการบันทึกข้อมูล เช่น ฉันชอบกินอาหารไทย อาจจะนำมากลับข้อกระทงเป็นอีกข้อ เช่น ฉันไม่ชอบอาหารไทย จากนั้นก็นำคะแนนจากข้อนี้ไปสร้างรหัสที่กลับ (reverse coded) คะแนนที่ได้ทั้งสองข้อจึงจะสัมพันธ์กัน นอกจากนี้แล้ว การออกแบบคำถามให้ยาวเกินไปหรือมีข้อกระทงที่สับสน ผู้ตอบอาจขาดแรงจูงใจที่จะคิดเกี่ยวกับข้อคำถาม แต่ตอบว่าใช่ทันที ดังนั้นการออกแบบคำถามให้รัดกุม ตรงไปตรงมา การกระตุ้นให้ผู้ตอบตอบอย่างซื่อสัตย์ และสร้างความเชื่อมั่นว่าข้อมูลจะเป็นความลับ สิ่งเหล่านี้จึงสำคัญอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยไม่ควรละเลย

4. เจตคติโดยนัย (implicit attitudes) และการวัดเจตคติโดยนัย (implicit attitude measurement)

4.1 ความหมายและลักษณะโดยทั่วไป

นักจิตวิทยาสังคมกลุ่มหนึ่งตั้งแนวคำถามลักษณะใหม่ว่า “คนเรามีความรู้ตัวต่อเจตคติ หรือความคิดเห็นของตนเองมากน้อยเพียงใด” “เป็นไปได้หรือไม่ที่ความชื่นชอบในบางสิ่งบางอย่างสามารถเกิดขึ้นได้โดยปราศจากการตระหนักรู้ตัวของบุคคล” “เจตคติที่คนเรามีอยู่อย่างไม่รู้ตัวนั้น สามารถถูกกระตุ้นขึ้นได้และมีอิทธิพลเพียงพที่จะผลักดันให้เกิดการกระทำขึ้น (อย่างอัตโนมัติ) ได้หรือไม่” หรือแม้แต่คำถามที่ว่า “เราจะควบคุมเจตคติที่มองไม่เห็นนั้นได้หรือไม่” คำถามเหล่านี้ นำไปสู่การเริ่มต้นแนวทางการศึกษาเจตคติโดยนัย (Implicit attitudes) ขึ้นอย่างจริงจังในช่วง คริสตทศวรรษ 1990 เป็นต้นมา (Oskamp & Schultz, 2005)

การขยายตัวของความสนใจด้านการวัดโดยนัยมีมากขึ้น ทำให้แนวคิดนี้เป็นที่รู้จักและ นิยมศึกษามากในปัจจุบัน คำว่า “Implicit” เป็นคำที่ยืมมาจากจิตวิทยาปัญญา (cognitive psychology) ที่มองบุคคลว่ามีการแสดงความจริงใจโดยนัยออกมาจากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาก่อนแล้ว การแสดงผลงานใดๆก็ตามล้วนมีอิทธิพลจากเหตุการณ์ที่เคยเกิดขึ้นมาแล้วนั่นเอง แม้ว่า จะไม่ได้แสดงความจำต่อเหตุการณ์บางอย่างออกมาได้โดยตรงก็ตาม

โดยคำศัพท์แล้ว “implicit” มีความหมายคล้ายกับคำว่า เจตคติ ภาพในความคิด (stereotypes) หรือตัวตน หรือบางครั้งก็เรียกว่าเจตคติไปเลย (Petty, Fazio, & Brinol, 2008) ที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ไม่รู้ตัวและเกิดขึ้นอย่างแบบยล เพราะฉะนั้นเมื่อนำไปประยุกต์ควบคู่กับการวัด เช่น การวัดเจตคติโดยนัย (implicit attitudes measurement) จึงหมายความว่า การวัดเจตคติหรือสิ่งที่บุคคลไม่มีความตระหนักรู้ตนเอง (lack of awareness) ว่ากำลังถูกวัดอะไรอยู่ (ซึ่งตรงกันข้ามกับการวัดโดยตรง ที่ผู้ตอบสามารถตระหนักรู้ได้ว่าเจตคติอะไรของตนที่กำลังถูกประเมินอยู่) เพราะฉะนั้นเมื่อนำเครื่องมือการวัดเจตคติที่เป็นารวัดโดยนัยมาวัด ผู้เข้าร่วมการวิจัยจึงไม่มีความรู้ตัวว่าตนเองกำลังประเมินประเด็นใดอยู่ หรือไม่ล่วงรู้ที่กำลังประเมินที่หมายของเจตคติใด Greenwald และคณะ (1998) ใช้ข้อสันนิษฐานนี้ในการพัฒนาเป็นการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยขึ้นมา ซึ่งจะกล่าวในลำดับต่อไป

Bargh (1994) กล่าวว่า การวัดโดยนัยเป็นการประเมินในสภาพที่เป็นเหมือนการบังคับที่รวมเอาลักษณะที่เด่นหนึ่งหรือหลายอย่างเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งที่เป็นอัตโนมัติ (automaticity) ความไม่รู้ตัว (unawareness) ความไม่สามารถที่จะควบคุมได้ (uncontrollability) การขาดความตั้งใจ (lack of intention) หรือ การประมวลผลที่มีประสิทธิภาพ (efficiency of processing)

Houwer (2006) กล่าวถึงคำนิยามของการวัดโดยนัยว่าเป็นเครื่องมือที่ทำให้ทราบถึงดัชนีชี้วัดเจตคติที่แน่ชัด หรือปัญญาของผู้ตอบได้ ถึงแม้ว่า 1) ผู้ตอบจะไมู้ความจริงที่กำลังถูกวัดเจตคติหรือปัญญาอยู่ 2) ผู้ตอบไม่มีความตระหนักต่อการประเมินเจตคติหรือปัญญา หรือ 3) ผู้ตอบไม่สามารถควบคุมผลการวัดได้ ฉะนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การวัดโดยนัยเป็นคุณลักษณะแน่นอนที่เป็นผลจากการวัด ซึ่งผลนั้นเป็นผลรวมของดัชนีชี้วัดเจตคติหรือปัญญา ทั้งๆ ที่ตามความเป็นจริงแล้วผู้ตอบไม่มีความตระหนักรู้ตัว ไม่ได้กังวลถึงผลของเจตคติ หรือปัญญา และไม่ได้ควบคุมให้ผลการวัดออกมาได้ Houwer จึงกำหนดนิยามของการวัดโดยนัยว่าหมายถึงการวัดผลที่สะท้อนเจตคติหรือปัญญาเฉพาะในรูปแบบที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติซึ่งปรากฏออกมาในรูปแบบหนึ่งหรือหลากหลายรูปแบบ

Dovidio, Kawakami, และ Gaertner (2002) กล่าวว่า “เจตคติโดยนัย หมายถึง การประเมินของบุคคลที่เกิดจากการกระตุ้นขึ้นอย่างอัตโนมัติจากการปรากฏตัวของที่หมายของ



เจตคติอาจเป็นสิ่งที่เป็นอย่างจริง (actual) หรือสัญลักษณ์ (symbolic) และโดยธรรมชาติแล้ว
ปฏิบัติการโดยปราศจากการรับรู้หรือการควบคุมอย่างเต็มที่ของบุคคล” (หน้า 62)

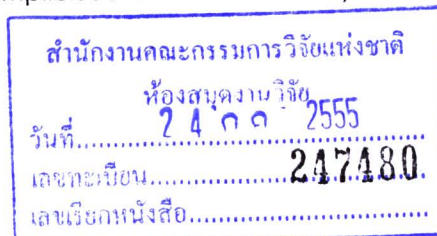
Oskamp และ Schultz (2005) กล่าวว่า “เจตคติโดยนัย หมายถึงการประเมิน
(evaluation) ของบุคคลที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ และปฏิบัติการได้โดยปราศจากการรู้ตัว หรือ
ปราศจากความสามารถที่จะควบคุมเอาไว้ได้” (หน้า 44)

Hofmann และคณะ (2005) กล่าวว่า “เจตคติโดยนัยเป็นการทำงานร่วมกันของหน่วย
ย่อยต่าง ๆ ภายในจิตใจที่สัมพันธ์เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงกัน (association-based foundation)
เจตคติโดยนัยพัฒนาขึ้นจากการกระตุ้นหน่วยย่อยต่าง ๆ ในเครือข่ายความสัมพันธ์นั้น เป็นการ
กระตุ้นในลักษณะที่เกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว อัตโนมัติและปราศจากการใช้ทรัพยากรทางปัญญา
เจตคติโดยนัยนิยมใช้การประเมินด้วยวิธีวัดโดยนัย” (หน้า 27)

Wilson และคณะ (2000) กล่าวถึงความหมายของเจตคติโดยนัยว่า หมายถึง “การ
ประเมินที่ 1) ไม่ทราบว่ามีต้นกำเนิดมาได้อย่างไร (นั่นคือบุคคลไม่รู้ถึงจุดเริ่มต้น หรือพื้นฐานการ
ประเมิน) 2) เป็นการประเมินที่ถูกกระตุ้นขึ้นอย่างอัตโนมัติ และ 3) มีอิทธิพลต่อการตอบสนอง
โดยนัย (implicit response) ซึ่งไม่สามารถควบคุมการตอบสนองได้ หรือไม่มีพยายามควบคุมการ
ตอบสนอง” (หน้า 104)

Wilson และคณะ (2000) มีข้อสันนิษฐานว่าเจตคติโดยนัยมีลักษณะร่วมบางอย่างกับ
เจตคติโดยตรงแต่มีรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังนั้น ในเวลาเดียวกันบุคคลจึงสามารถยึดถือเจตคติ
โดยนัยทางบวกต่อสิ่งหนึ่ง แต่กลับมีเจตคติโดยตรงทางลบต่อสิ่งนั้นก็ไม่ได้ เจตคติโดยนัยถูกมอง
ว่าเป็นเจตคติที่ครั้งหนึ่งเคยแสดงออกโดยตรง แต่ถูกเจตคติโดยตรงตัวใหม่ไปแทนที่ เจตคติ
โดยตรงเดิมนั้นไม่ได้ถูกกลบเกลื่อนไป แต่กลับยังคงรูปแบบที่แฝงตัวอยู่ (latent) และปฏิบัติการ
อย่างอัตโนมัติราวกับว่าเป็นนิสัย (habits) ของบุคคล

Greenwald และ Banaji (1995) ผู้ที่พัฒนารูปแบบการวัดเจตคติโดยนัยที่เรียกว่า “การ
ทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit association test: IAT) ได้เสนอแนวคิดของเจตคติโดยนัยไว้
ว่า



“เจตคติโดยนัย หมายถึง ร่องรอยของประสบการณ์ในอดีตที่มีในบุคคลที่ไม่สามารถระบุได้ด้วยการตรวจสอบภายในทางจิตใจของบุคคล (หรือระบุได้อย่างไม่ถูกต้อง) ร่องรอยดังกล่าวจะเป็นตัวส่งผ่านความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบ ความคิด หรือการกระทำไปยังเป้าหมายต่าง ๆ ทางสังคม” (หน้า 8)

Greenwald และ Banaji (1995) กล่าวว่า การทดลองส่วนมากที่ต้องการทดสอบเจตคติโดยนัยมักใช้วิธีการวัดทางอ้อมเพื่อตรวจสอบสมมติฐาน ข้อแตกต่างของการวัดทางตรง (direct) กับการวัดทางอ้อม (indirect) คือ 1) การรับรู้ถึงวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการวัดหรือไม่ และ 2) สิ่ง que ผู้วิจัยต้องการสรุปได้จากการตอบสนองของผู้เข้าร่วมการวิจัย ตัวอย่างเช่น ถ้านักวิจัยบอกให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยทราบว่ากำลังทดสอบเจตคติต่อประเด็น ก แต่ผู้วิจัยเลือกที่จะสรุปหรืออนุมานจากการตอบสนองของผู้เข้าร่วมการวิจัยแบบ ข การวัดทางตรงของ ก ก็คือการวัดทางอ้อมของ ข จะเห็นว่าในกรณีเช่นนี้ผู้เข้าร่วมการวิจัยไม่ทราบว่าตนเองกำลังถูกวัดอะไรอยู่ เจตคติโดยนัยต่อประเด็น ข อาจจะถูกวัดได้ทางอ้อมจากการประเมินทางตรงที่มีต่อประเด็น ก (เมื่อความสัมพันธ์ของประเด็น ก และ ข มีแนวโน้มที่จะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อกัน)

ดังนั้น การวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัยจึงไม่ควรมองว่าเป็นโครงสร้างที่แยกขาดจากกัน หรือรวมเป็นสิ่งเดียวกันไปหมด แต่ให้มองว่าเป็นผลของจิตไร้สำนึกของเจตคติหรือประสบการณ์ในอดีตที่ส่งผลต่อความรู้สึก ความคิด หรือการกระทำในปัจจุบัน ซึ่ง Greenwald และ Banaji (1995) เลือกใช้นิยามของเจตคติโดยนัยว่าเป็นลักษณะของการปฏิบัติกรอย่างอัตโนมัติ และรวดเร็ว

Banaji และ Bhaskar (2000); Ottaway และคณะ (2001) ได้ให้ความหมายของการวัดเจตคติโดยนัยว่าหมายถึง การประเมินที่ไม่จำเป็นจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมหรือใช้การทบทวนความคิดหรือความรู้สึกของตนเองได้

Fazio (1990) ได้ให้ความหมายของ เจตคติโดยนัย (implicit attitudes) ว่าหมายถึง การประเมินสิ่งที่อยู่ภายในอย่างอัตโนมัติที่เกิดขึ้นโดยปราศจากการใช้จิตสำนึก โดย Fazio เน้นว่าการใช้แนวคิดเรื่อง “implicit” ที่ใช้วัดเจตคติโดยนัยไม่ควรสรุปความหมายรวมไปว่าเป็นจิตไร้สำนึกของบุคคล (nonconscious) Fazio ได้นำเสนอแนวคิดที่ช่วยให้เข้าใจกระบวนการวัดโดยนัยได้มากขึ้น นั่นคือ โมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย (Motivation and Opportunity as Determinants model: MODE model) การวัดเจตคติโดยนัยในทัศนะของ Fazio (1990) จึง



เหมาะสมควรที่จะใช้ทำนายพฤติกรรมที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติตามธรรมชาติ และสิ่งที่คุณคนไม่ได้ควบคุม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่คุณคนไม่มีแรงจูงใจ หรือไม่มีโอกาสที่จะควบคุมการแสดงพฤติกรรม

Fazio เสนอว่าเจตคติสามารถเกิดขึ้นหรือแสดงตัวออกมาได้จากอิทธิพลของกระบวนการ 2 ลักษณะ คือ

1. เกิดขึ้นด้วยธรรมชาติของมันเอง (spontaneous) โดยที่กระบวนการตัดสินใจในอดีต หรือพฤติกรรมต่อวัตถุ สิ่งของหรือที่หมายของเจตคติที่เคยมีอิทธิพลต่อบุคคลมาก่อน สิ่งเหล่านั้นสามารถมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อเจตคติของคุณคน ทำให้เกิดการกระตุ้นขึ้นอย่างอัตโนมัติเมื่อต้องมาเผชิญหน้ากับที่หมายเจตคติใดๆ
2. เกิดขึ้นจากการคิดอย่างรอบคอบ (deliberate) กระบวนการนี้จะเกี่ยวข้องกับการใช้ความพยายาม (effortful) มีการวิเคราะห์ถึงข้อดีข้อเสียต่อการแสดงพฤติกรรมใดๆ การคิดอย่างรอบคอบนี้จะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้เข้าร่วมการวิจัยมีโอกาสและมีแรงจูงใจที่จะประมวลผลอย่างรอบคอบก่อน

นอกจากนี้แล้ว Fazio และ Olson (2003) ยังกล่าวไว้ด้วยว่าการวัดเจตคติโดยนัยเป็นวิธีการที่โดยทั่วไปแล้วผู้ตอบไม่ถูกถามเพื่อบอกให้ผู้วิจัยทราบถึงเจตคติแต่ใช้การอนุมานถึงเจตคติ ตัวอย่างเช่น การอนุมานจากการซ่อนเร้นอยู่ภายในของรูปแบบการตอบสนอง (response latencies) หรือความลำเอียงของความจำ (memory biases) และเนื่องจากว่าเป็นการตอบสนองที่ควบคุมคำตอบได้น้อยมาก การวัดโดยนัยจึงไม่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเรื่องการต้องการนำเสนอตนเองให้ดีจากผู้ตอบ

จากการพิจารณาความหมายของเจตคติโดยนัยข้างต้นแล้ว ผู้วิจัยสรุปความหมายของเจตคติโดยนัยเพื่อใช้ในการศึกษารั้งนี้ คือ

เจตคติโดยนัย หมายถึง สภาพทางจิตและประสาทของคุณคน แสดงถึงความพร้อมที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ ที่เกิดการกระตุ้นขึ้นอย่างอัตโนมัติจากการปรากฏของที่หมายของเจตคติ เกิดขึ้นในลักษณะที่คุณคนไม่ได้ให้ความสนใจต่อเจตคตินั้น และมีอิทธิพลต่อการตอบสนองโดยนัยที่คุณคนไม่สามารถควบคุมได้ สามารถวัดออกมาได้ด้วยการวัดเจตคติโดยนัย

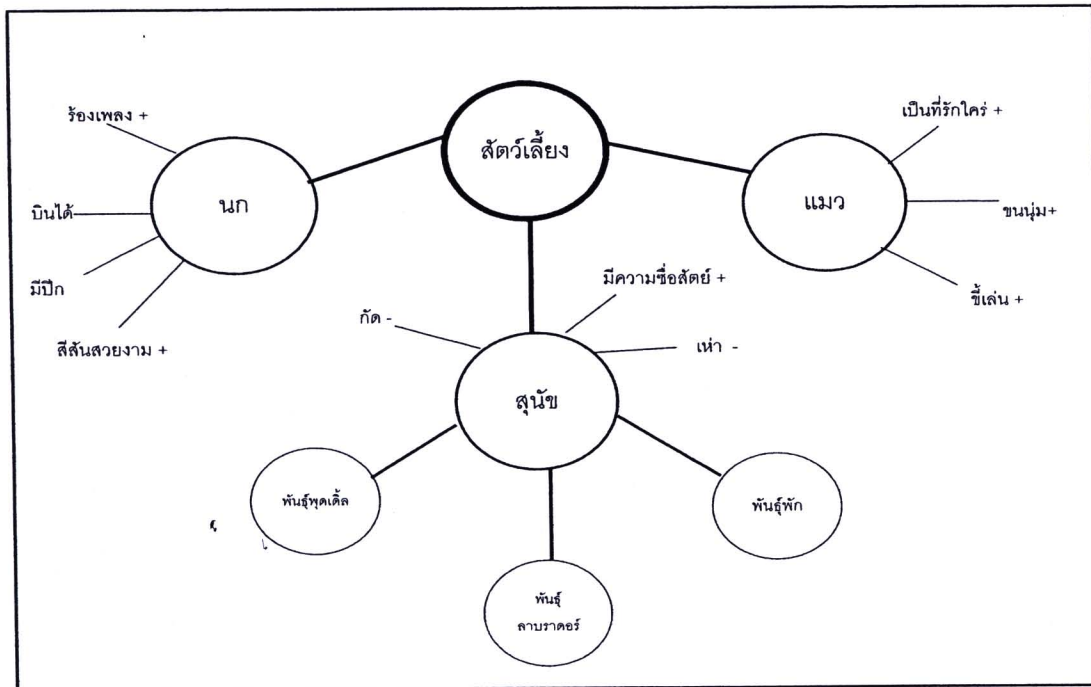
การวัดเจตคติโดยนัย หมายถึง การวัดที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยไม่ล่วงรู้ว่าการวัดนั้นเป็นการวัดเจตคติ ผู้เข้าร่วมการวิจัยจึงตอบอย่างอัตโนมัติ ไปตามธรรมชาติที่แท้จริง และไม่มีการควบคุมผลการตอบ

4.2 ที่มาของการวัดเจตคติโดยนัย (Implicit measure)

Rumelhart, Hinton, และ McClelland (1986, อ้างถึงใน Oskamp, & Schultz, 2005) กล่าวว่า งานวิจัยทางด้านเจตคติโดยนัยมีพื้นฐานเกือบทั้งหมดมาจากจิตวิทยาปัญญา (cognitive psychology) ที่วิเคราะห์ถึงการทำงานของโครงสร้างของจิตในมนุษย์ กระบวนการเก็บและประมวลผลข้อมูล ตลอดจนวิเคราะห์ถึงมโนทัศน์ของเครือข่ายความสัมพันธ์ (associative networks) หลักการทำงานของหน่วยประมวลผลพื้นฐาน (nodes) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ (associations) และการเกิดการกระตุ้น (activation) ล้วนเป็นหัวใจหลักของจิตวิทยาปัญญา ภายหลังจึงถูกนำมาใช้ร่วมกับแนวคิดปัญญาทางสังคม (social cognition) เพื่ออธิบายถึงวิธีการคิดของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อผู้อื่น หรือต่อสถานการณ์ต่างๆ

กล่าวโดยละเอียด คือ มโนทัศน์ของเครือข่ายความสัมพันธ์หรือเครือข่ายทางประสาท (neural networks) มองว่ากระบวนการทำงานของความจำของมนุษย์ทำงานเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกันและกันของหน่วยประมวลผลพื้นฐาน (nodes) (พิจารณารูปวงกลมต่างๆ จากภาพ 1) ซึ่งเป็นได้ทั้งคน สิ่งของ ลักษณะ มโนทัศน์ และการประเมินต่างๆ หน่วยประมวลผลพื้นฐานเหล่านี้จะทำงานแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับระดับการถูกกระตุ้น (activation) โดยมีตัวเชื่อมต่อ (links) (จากภาพ 1 คือ เส้นที่เชื่อมโยงวงกลมเข้าด้วยกัน) คอยเชื่อมโยงให้หน่วยประมวลผลพื้นฐานเหล่านี้เชื่อมโยงถึงกัน เมื่อหน่วยประมวลผลพื้นฐานตัวหนึ่งถูกกระตุ้นขึ้นจะสามารถแผ่ขยายไปยังหน่วยอื่นๆ ที่สัมพันธ์กันภายในเครือข่ายความสัมพันธ์ได้

ตัวอย่างเช่น เครือข่ายความเชื่อมโยงที่เกี่ยวข้องกับสุนัขที่สัมพันธ์กับความคิดเกี่ยวกับสัตว์เลี้ยงแล้วมีความสัมพันธ์เชิงระดับลดหลั่นมาเป็นประเภทของสัตว์เลี้ยงต่างๆ (นก แมว และ สุนัข) และสุนัขก็สัมพันธ์กับชนิดของสุนัขแต่ละพันธุ์ (พันธุ์พุดเดิ้ล พันธุ์ลาบราดอร์ และพันธุ์พัค) นอกจากนี้ สัตว์เลี้ยงแต่ละประเภทยังสัมพันธ์กับลักษณะบางประการ เช่น สุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงที่เห่าและกัดได้ (ลักษณะด้านลบ) แต่เป็นสัตว์เลี้ยงที่มีความซื่อสัตย์ (ลักษณะด้านบวก) (ตามภาพ 1) บุคคลที่มีเจตคติที่ชื่นชอบสุนัขจะสามารถรวบรวมลักษณะทางบวกได้มากกว่าและเข้มข้นกว่า (เช่น ซื่อสัตย์ เป็นที่รัก เป็นเพื่อน ซี้เล่น และปกป้องเจ้าของ) ในทางกลับกันคนที่มีเจตคติทางลบต่อสุนัขก็จะสามารถคิดถึงลักษณะด้านลบได้มากกว่า (เช่น เห่า น้ำลายไหล กัด น่ารำคาญ ชอบขอ และไม่เชื่อฟัง) (Oskamp & Schultz, 2005)



ภาพ 1 แนวคิดเครือข่ายความสัมพันธ์ (associative networks) (ดัดแปลงจาก Oskamp & Schultz, 2005)

4.3 การเข้าถึงเจตคติ (Attitude accessibility)

Fazio และคณะ (1986) เป็นนักจิตวิทยาสังคมกลุ่มแรกที่น่าเอาแนวคิดโมเดลเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีองค์ประกอบของหน่วยประมวลผลพื้นฐาน (nodes) ความเชื่อมโยง (associations) และการเกิดการกระตุ้น (activation) มาประยุกต์ศึกษาในเรื่องเจตคติ ในช่วงเวลานั้น พวกเขาเสนอว่าความองเจตคติในฐานะที่เป็นความสัมพันธ์ของการประเมินของสิ่งต่างๆ (object-evaluation association) เจตคติสามารถถูกกระตุ้นได้เมื่อชี้นำ (prime) ด้วยหน่วยประมวลผลพื้นฐาน (nodes) ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลเห็นครอบครัวของคนเร่ร่อนตามชอกมุมของถนนอาจจะกระตุ้นให้บุคคลเกิดเจตคติต่อคนเร่ร่อน หรือเจตคติต่อนโยบายด้านสวัสดิการขึ้น Fazio และคณะเชื่อว่ากระบวนการที่เจตคติเกิดการกระตุ้นขึ้นนั้นเกิดขึ้นโดยใช้ความพยายามน้อยที่สุด (effortless) และอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (inescapable) เกิดขึ้นโดยปราศจากการรู้สำนึก/ คิดอย่างรู้ตัว ไม่ต้องการไตร่ตรองจากสติ (without conscious reflection) โดยเรียกรวมว่า “เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ (automaticity)”

อย่างไรก็ตาม Fazio และ Williams (1986) เชื่อว่าไม่ใช่ทุกเครือข่ายความสัมพันธ์จะเชื่อมโยงอย่างเข้มข้นได้อย่างเท่าๆกัน ฉะนั้น เจตคติบางอย่างจึงเกิดการกระตุ้นได้ง่ายกว่าเจตคติ

อื่นๆ เขานิยามคำขึ้นมาใหม่ถึง “ความสามารถที่เข้าถึงได้ (accessibility)” ซึ่งหมายถึงระดับความเข้มข้นของความสัมพันธ์ของการประเมินสิ่งต่างๆ Fazio และ Williams กล่าวว่า

“เจตคติถูกกำหนดถึงความสัมพันธ์ของการประเมินของสิ่งต่างๆ และความเข้มข้นของการกระทำที่สัมพันธ์กัน ในฐานะที่เป็นสิ่งที่ใช้ทำนายถึงระดับการเข้าถึงเจตคติ หากบุคคลมีระดับความสัมพันธ์ที่เข้มข้นมาก ยิ่งมีความเป็นไปได้มากที่การประเมินของบุคคลนั้นจะถูกกระตุ้นขึ้นได้ทันทีเมื่อเขาต้องเผชิญกับที่หมายของเจตคตินั้น” (หน้า 505)

การศึกษาของ Fazio และคณะ (1986) เพื่อทดสอบถึงความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์หลายชุด (concepts) กับการประเมินที่สามารถวัดได้อย่างอัตโนมัติและปราศจากการตรวจสอบภายในทางจิตของบุคคล (introspection) ด้วยรูปแบบการประเมินที่เรียกว่า “กระบวนการขึ้นนำการประเมิน” (evaluative priming procedure) หลักของการวัดคือ การวัดจากเวลาที่ใช้ในการประเมินคำที่มีความหมายทางบวกหรือความหมายทางลบ (เช่น วิเศษ โหดร้าย) ที่ประเมินได้ทันทีหลังจากที่ได้เห็นการนำเสนอของที่หมายทางสังคม (social object) เช่น รูปใบหน้าของชาวผิวดำหรือชาวผิวขาว ที่หมายทางสังคมใดที่สัมพันธ์กับลักษณะทางบวก ผู้ประเมินจะสามารถเชื่อมโยงสิ่งนั้นกับคำที่มีความหมายทางบวกได้ด้วยเวลาที่รวดเร็ว แต่หากที่หมายทางสังคมนั้นสัมพันธ์กับลักษณะทางลบ ผู้ประเมินก็จะสามารถเชื่อมโยงสิ่งนั้นกับคำที่มีความหมายทางลบได้ด้วยเวลาที่รวดเร็ว การศึกษารั้งนั้นจึงเป็นความพยายามที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของการประเมิน (evaluative associations) ที่สามารถดึงออกมาได้อย่างอัตโนมัติ และบางครั้งก็เป็นสิ่งที่ผู้ถูกประเมินไม่เห็นด้วยหรือไม่รู้ตัวในขณะที่ประเมิน

จากแนวคิดเรื่องระดับการเข้าถึงเจตคติ (attitude accessibility) ที่กล่าวมาแล้ว Fazio และคณะ (1986) ได้หาแนวทางเพื่อยืนยันความเชื่อนั้น โดยมองว่าการที่จะวัดระดับการเข้าถึงเจตคติได้จะต้องวัดจากการซ่อนเร้นอยู่ภายในของรูปแบบการตอบสนอง ซึ่งหมายถึงความเร็วในการตอบสนอง (response latency) (ซึ่งส่วนมากจะวัดด้วยหน่วยมิลลิวินาที) ที่ใช้ในการตัดสินใจนั่นเอง (Fazio, 2001) โดยมองว่าระดับการเข้าถึงเจตคติที่ตอบสนองได้อย่างรวดเร็ว (ใช้เวลาน้อยที่สุด) เป็นสิ่งที่เชื่อมโยงหรือเรียกไปยังจิตได้เร็วที่สุดนั่นเองจึงสามารถสะท้อนถึงเจตคติที่บุคคลมีอยู่ได้จริงมากกว่าเจตคติที่ไม่สามารถเข้าถึงได้หรือเข้าถึงได้ช้ากว่า

4.4 เทคนิคการวัดโดยนัยต่างๆ (implicit measurement techniques)

1. การขึ้นำการประเมิน พัฒนาคั้งแรกโดย Fazio และคณะ (1986) การวัดจากเวลาที่ใช้ในการประเมินคำที่มีความหมายทางบวกหรือความหมายทางลบ (เช่น วิเศษ โหดร้าย) ที่ประเมินได้ทันทีหลังจากที่ได้เห็นการนำเสนอของที่หมายทางสังคม ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในหัวข้อการเข้าถึงเจตคติ

2. การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit Association Test: IAT) พัฒนาโดย Greenwald และคณะ (1998) เป็นวิธีการวัดระดับความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์เป้าหมาย (target concept) กับมิติที่เป็นลักษณะ (attribute dimension) ด้วยการพิจารณาช่วงเวลาแฝงที่ผู้ตอบตอบสนองจากการตอบสนองสองรูปแบบ (ซึ่งได้วางรูปแบบให้มี 2 ความหมาย) นั่นคือ เป้าหมายที่ต้องการวัดกับลักษณะทางบวก และเป้าหมายที่ต้องวัดกับลักษณะทางลบ ถ้าผู้ตอบสามารถตอบสนองได้รวดเร็วในเงื่อนไขใดรวดเร็วกว่าอีกเงื่อนไขหนึ่ง นั่นแสดงว่า ผู้ตอบมีการเชื่อมโยงชุดของความคิดนั้นได้ การเชื่อมโยงกันนั้นสามารถเข้าสู่เจตคติได้ง่ายกว่า

3. ความลำเอียงระหว่างกลุ่มที่วัดได้จากการใช้ภาษา (Analysis of linguistic intergroup bias) พัฒนาคั้งแรกโดย Semin และ Fiedler (1988) เครื่องมือวัดประเภทนี้ใช้วัดการใช้ภาษาเชิงนามธรรมเพื่ออธิบายพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตรงตามความคาดหวัง เช่น ชาวแอฟริกัน-อเมริกันมีการบรรยายพฤติกรรมกลุ่มเป้าหมายทางบวกหรือทางลบในลักษณะที่เป็นรูปธรรมหรือนามธรรมที่วัดได้จากการแสดงออกทางภาษา

4. การทดสอบความชื่นชอบอักษรชื่อ (Name-letter preference test) เครื่องมือชนิดนี้ใช้วัดการเห็นคุณค่าแห่งตนโดยนัย จากข้อสันนิษฐานของ Nuttin (1985) ที่ว่าผู้ที่มีการเห็นคุณค่าแห่งตนโดยนัยสูงจะประเมินตัวอักษรที่อยู่ในชื่อและนามสกุล โดยเฉพาะตัวอักษรแรกของชื่อและนามสกุลของตนในทางบวกมากกว่าผู้ที่เห็นคุณค่าแห่งตนโดยนัยต่ำ เพราะชื่อเปรียบเสมือนตัวแทนของบุคคล ดังนั้นเมื่อบุคคลเห็นคุณค่าแห่งตนสูงจะประเมินตัวอักษรที่อยู่ในชื่อในทางบวก

5. งานเชื่อมโยงใช่-ไม่ใช่ (Go/No-go Association Task: GNAT) พัฒนาคั้งแรกโดย Nosek และ Banaji (2001) เครื่องมือวัดเจตคติประเภทนี้วัดการตอบสนองของบุคคลต่อที่หมายของเจตคติใน 2 ลักษณะ คือ 1) การทดสอบในกลุ่มแรก ให้ผู้ถูกทดสอบตอบสนองเมื่อเห็นที่หมายของเจตคติถูกนำเสนอพร้อมกับลักษณะทางบวก (เช่น ผลไม้-ดี) แต่ไม่ต้องตอบสนองเมื่อเห็นที่หมายของเจตคติอื่นถูกนำเสนอพร้อมกับลักษณะทางบวกหรือลบ (เช่น แมลง-ดี แมลง-เลว) เรียกการนำเสนอของที่หมายเจตคติที่ไม่เกี่ยวข้องนี้ว่า สิ่งที่ทำให้ไขว้เขว (distracters) 2) การทดสอบ



ในกลุ่มที่สองจะเป็นไปในทางตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก คือ ให้ตอบสนองเมื่อเห็นที่หมายของเจตคติกับลักษณะทางลบ (เช่น ผลไม้-เลว) แต่ไม่ต้องตอบสนองเมื่อเห็นที่หมายของเจตคติอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องถูกนำเสนอพร้อมกับลักษณะทางบวกหรือลบ

การนำคะแนนความเร็วที่ตอบสนองในการทดสอบทั้งสองกลุ่มมาเปรียบเทียบกับยอมทำให้ทราบถึงเจตคติของผู้ถูกทดสอบได้ นั่นคือ บุคคลที่มีเจตคติทางบวกยอมตอบสนองต่อที่หมายของเจตคตินั้นได้เร็วและถูกต้องมากกว่าเมื่อสิ่งเร้านั้นนำเสนอพร้อมกับลักษณะทางบวก (ในการทดสอบกลุ่มแรก) แต่จะตอบสนองได้ช้าและผิดมากกว่าเมื่อสิ่งเร้านั้นนำเสนอพร้อมกับลักษณะทางลบ (ในการทดสอบกลุ่มที่สอง) หรือบุคคลมีเจตคติทางลบต่อที่หมายของเจตคตินั้นเมื่อตอบสนองในกลุ่มที่ที่หมายของเจตคติคู่กับลักษณะทางลบได้เร็วกว่าเมื่อคู่กับลักษณะทางบวก ผลของการวัดที่ได้จะสะท้อนความขึ้นชอบต่อเป้าหมายที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติในบุคคล (assessing automatic preferences) นั่นเอง

6. งานตัดสินใจคำศัพท์ (Lexical decision-making task) ผู้พัฒนาแนวทางการวัดโดยนัยประเภทนี้ขึ้นมาในครั้งแรกคือ Mayers และ Schvaneveldt (1971 อ้างถึงใน Oskamp & Schultz, 2005) เป็นการทดสอบที่นำเอาแนวคิดเรื่องการชักนำให้เกิดการกระตุ้นของเครือข่ายการเชื่อมโยงทางปัญญาของบุคคลมาใช้ นั่นคือ การชักนำให้เกิดการระลึกถึงสิ่งที่เชื่อมโยงกันโดยง่าย ยกตัวอย่างเช่น เมื่อชี้นำผู้ถูกทดสอบด้วยคำว่า “หมอ” ผู้ถูกทดสอบยอมตอบสนองได้อย่างรวดเร็วเมื่อเห็นคำว่า “พยาบาล” คำอธิบายก็คือ คำว่า “หมอ” และ “พยาบาล” เป็นคำที่สัมพันธ์กันในเครือข่ายความเชื่อมโยงของบุคคล เมื่อคำหนึ่งถูกทำให้มีความเด่นชัดขึ้นมา บุคคลก็จะถูกกระตุ้นให้คิดถึงและตัดสินใจถึงคำอื่นๆที่สัมพันธ์กัน

จุดรวมที่เด่นชัดของการวัดโดยนัย คือ มุ่งตอบปัญหาการวิจัยที่มีภาวะสันนิษฐานที่ไม่สามารถวัดได้โดยตรงผ่านวิธีการวัดแบบรายงานเป็นคำพูด (หรือภาษาเขียน) เช่น ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเจตคติที่บุคคลไม่รู้ตัว ภาพในความคิดที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติ และอยู่นอกเหนือจากการรู้ตัวหรือการควบคุมได้ของบุคคล นอกจากนี้ ข้อได้เปรียบประการหลักของการวัดโดยนัย คือ การวัดโดยนัยทำให้ไม่ต้องเป็นกังวลเรื่องการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคม เพื่อทำให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability concerns) นอกจากนี้ยังขจัดปัญหาเรื่องการต่อต้านการวัดโดยตรง หรือปัญหาด้านการขาดความสามารถที่จะตรวจสอบภายในทางจิตใจได้ (lack of introspective access)

5. การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit Association Test: IAT)

5.1 พัฒนาการของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit association test)

Greenwald และ Banaji (1995) ได้ศึกษาและทดลองได้กรอบแนวคิดเรื่องปัญญาทางสังคมโดยนัย (implicit social cognition) Greenwald และ Banaji กล่าวว่าในช่วงแรกของการทดสอบนั้นพวกเขาวัดกระบวนการกระตุ้นของภาพในความคิดที่เชื่อมโยงกับความเป็นชายและหญิงก่อน จากผลการศึกษาเชิงประจักษ์นั้นทำให้พัฒนามาศึกษาเจตคติโดยนัย ภาพในความคิดโดยนัย และการเห็นคุณค่าของตนโดยนัยในระยะต่อมา

การศึกษาเจตคติโดยนัยของ Greenwald และ Banaji (1995) เป็นการนำแนวคิดเรื่อง 1) การกระตุ้นอย่างอัตโนมัติ (automatic activation) 2) แนวคิดการเชื่อมโยง (association concepts) และ 3) มิติแห่งการประเมิน (evaluative dimension) มาขยายต่อเพื่ออธิบายการกระตุ้นของเจตคติที่เป้าหมายเจตคติหนึ่งสามารถอธิบายถึงคุณลักษณะของสิ่งอื่น (หรือไม่สามารถอธิบายถึงสิ่งอื่นได้) เจตคติโดยนัยของ Greenwald และ Banaji จึงคิดเปรียบเสมือนเจตคติที่มีอยู่เพียงแต่ถูกถ่ายทอด (projected) ไปสู่วัตถุหรือที่หมายที่เป็นสิ่งใหม่ (novel objects) การศึกษาโดยใช้การวัดเจตคติโดยนัยได้รับความสนใจมาก นักจิตวิทยาสังคมได้พัฒนาอำนาจในการทำงาน และความตรงของภาวะสันนิษฐานเรื่อยมา

โดยทั่วไปแล้ว งานของ Greenwald และ Banaji (1995) นั้นมีพื้นฐานมาจากกรอบคิดเรื่องโมเดลพื้นฐานของเครือข่ายความสัมพันธ์ (basic associative-model) ภายใต้กรอบคิดทั้ง 3 ข้อที่ได้กล่าวมาแล้วทำให้พวกเขากำหนดคำนิยามเจตคติขึ้นใหม่ว่า การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของแนวคิดที่มีต่อที่หมายทางสังคม หรือกลุ่มทางสังคมกับแนวคิดการเข้าหาหรือหลีกเลี่ยงที่หมายเหล่านั้น

การพัฒนากการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยในตอนแรกนั้น Greenwald และ Banaji (1995) ได้รวบรวมข้อมูลจากตนเองก่อน แล้วนำไปวัดกับเพื่อนร่วมงาน ผลการทดสอบทำให้ทุกคนต้องตะลึงถึงความยากที่ต้องจับคู่กับชุดความคิดกับลักษณะทางลบหรือบวก (เช่น ชาวผิวดำกับคำทางบวก และ ชาวผิวขาวกับคำทางลบ) แต่กลับง่ายขึ้นเมื่อต้องจับคู่อย่างอื่น (เช่น ชาวผิวดำกับคำทางลบ และ ชาวผิวขาวกับคำทางบวก) ความยากง่ายของการจับคู่ครั้งนั้นทำให้

Greenwald มองเห็นถึงสิ่งที่สำคัญเกี่ยวกับองค์ประกอบบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติในเรื่อง ปัญหาทางสังคม และลักษณะเฉพาะของจิตสำนึกที่วัดได้จากสิ่งประดิษฐ์ที่เขาคิดขึ้นครั้งนั้น Greenwald และคณะ (1998) ได้ตีพิมพ์รายงานการวิจัยที่นำเอาแบบทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย ไปใช้ (รวมการทดลอง 3 เรื่อง) ทำให้เกิดเวทีการอภิปรายถึงการทดสอบชนิดนี้ต่อการวัดเจตคติที่เป็นอัตโนมัติ กว่าสิบปีหลังจากปี ค.ศ. 1998 การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยได้รับความสนใจอย่างล้นหลาม มีรายงานวิจัยกว่า 200 เรื่องที่นำเอาเทคนิคการวัดนี้ไปใช้ และในเวทีสัมมนา วิชาการกว่า 100 ครั้งที่มีการนำเสนอเอกสารรายงานการวิจัย นอกจากนี้ยังพบว่า มีผู้ที่เข้าไปทำแบบทดสอบของโครงการทางเว็บไซต์ www.implicit.harvard.edu เป็นจำนวนมากกว่า 4 ล้าน 5 แสนคน (Lane et al., 2007)

5.2 ลักษณะของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย

Nosek, Greenwald, และ Banaji (2005) อธิบายลักษณะของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยว่าเป็นการวัดระดับความเข้มข้นของความสัมพันธ์ระหว่างคู่ของชุดของมโนทัศน์ เมื่อสิ่งเร้าที่เป็นที่หมายจับคู่กับภาพ สัญลักษณ์หรือคำที่มีความหมายทางบวกหรือทางลบ โดยหลักการคือ ถ้าหากบุคคลมีเจตคติทางบวกต่อที่หมาย เมื่อให้ตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติ (ที่เป็นภาพ สัญลักษณ์หรือคำ) กับคำที่มีความหมายทางบวกด้วยวิธีเดียวกัน บุคคลจะตอบสนองได้ง่าย ถูกต้อง และรวดเร็วมากกว่าเมื่อต้องตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติและคำที่มีความหมายทางลบด้วยวิธีเดียวกัน นั่นคือ มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคคลมีเจตคติทางลบต่อที่หมายของเจตคติ เมื่อให้ตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติกับคำทางลบก็จะสามารถตอบสนองได้ง่ายและรวดเร็วมากกว่าการตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติกับคำทางบวก

ในการทดลองที่ 1 Greenwald และคณะ (1998) ตรวจสอบแนวคิดข้างต้นด้วยการตอบเจตคติต่อแมลงและต่อดอกไม้ (คนที่ชื่นชอบดอกไม้แต่ไม่ชื่นชอบแมลง) โดยใช้การวัดความเร็วของการตอบการเชื่อมโยงโดยนัย ด้วยการให้บุคคลจับคู่คำที่อยู่ในหมวดหมู่ของแมลงหรือดอกไม้ กับคำที่แสดงลักษณะที่พึงประสงค์และไม่น่าพึงประสงค์ Greenwald และคณะ ได้ออกแบบการทดสอบเจตคติของบุคคลต่อที่หมายของเจตคติ (ดอกไม้และแมลง) และชุดของคำบรรยายลักษณะ (ลักษณะที่พึงประสงค์-ดี และลักษณะที่ไม่น่าพึงประสงค์-เลว) ตามการบรรยายขั้นตอนในตาราง 1 และภาพจำลองหน้าจอคอมพิวเตอร์ (ภาพ 2) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1: ขั้นตอนของการเรียนรู้มิติของหมวดหมู่

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ง่ายที่สุด โดยให้ผู้เข้าร่วมการทดลองแยกหมวดหมู่ของคำที่ปรากฏขึ้นกลางหน้าจอคอมพิวเตอร์ซึ่งจะประกอบไปด้วย 2 หมวดหมู่หลัก (เช่น ในหมวดหมู่ “คนหนุ่มสาว” จะมีภาพหลากหลายลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าเป็นภาพของคนหนุ่มสาว ส่วนหมวดหมู่ “คนแก่” ก็จะมีภาพที่แสดงถึงคนแก่) แต่ในการศึกษานี้แสดงถึงหมวดหมู่ของดอกไม้ ถ้าคำที่เป็นชื่อเรียกของดอกไม้ชนิดต่างๆ ปรากฏขึ้นกลางหน้าจอคอมพิวเตอร์ เช่น กุหลาบ เดซี่ ให้กดแป้นอักษร D ด้านซ้ายมือ หากเป็นคำที่เป็นชื่อเรียกของแมลงชนิดต่างๆ ที่อยู่ในหมวดหมู่ของแมลง เช่น มด แมลงวัน ให้กดแป้นอักษร K ด้านขวามือ ผู้เข้าร่วมการทดลองจะต้องจับคู่เพื่อจัดหมวดหมู่ในขั้นตอนนี้ 20 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 2: ขั้นตอนของการเรียนรู้มิติของลักษณะ

ขั้นตอนที่ 2 นี้คล้ายกับขั้นตอนที่ 1 แต่เปลี่ยนเป็นหมวดหมู่ของคำคุณศัพท์ต่างๆ ผู้เข้าร่วมการทดลองจะต้องจัด 2 หมวดหมู่หลักคือ หมวดหมู่ของ “คำที่ฟังประสงค์” และหมวดหมู่ของ “คำที่ไม่ฟังประสงค์” หากเห็นคำที่ปรากฏขึ้นกลางหน้าจอคอมพิวเตอร์เป็นคำที่อยู่ในหมวดหมู่ของ “คำที่ฟังประสงค์” เช่น ดีเยี่ยม สวยงาม ให้กดแป้นอักษร D ด้านซ้ายมือ หากเห็นคำที่ไม่ฟังประสงค์ เช่น สกปรก แย่ ให้กดแป้นอักษร K ด้านขวามือ ผู้เข้าร่วมการทดลองจะต้องจับคู่เพื่อจัดหมวดหมู่ในขั้นตอนนี้ 20 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 3: แสดงการจับคู่ที่ 1 (performing pairing 1) (วัดเป็นคะแนนและนำไปวิเคราะห์)

ในขั้นตอนที่ 3 นี้เป็นการจัดหมวดหมู่ของสองประเภทจากขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 มารวมกันเป็น 1 งาน เมื่อผู้เข้าร่วมการทดลองเห็นคำที่เป็นหมวดหมู่ของดอกไม้ และหมวดหมู่ของคำที่ฟังประสงค์ ให้กดแป้นอักษร D ด้านซ้ายมือ หากเห็นคำที่เป็นหมวดหมู่ของแมลงและหมวดหมู่ของคำที่ไม่ฟังประสงค์ ให้กดแป้นอักษร K ด้านขวามือ ผู้เข้าร่วมการทดลองจะได้ฝึกจับคู่เพื่อจัดหมวดหมู่รวมนี้ 20 ครั้ง และครั้งต่อมาจะต้องจับคู่เพื่อใช้เป็นคะแนนทดสอบจริง 40 ครั้ง เรียกขั้นตอนที่จับคู่ดอกไม้+คำที่ฟังประสงค์ และแมลง+คำที่ไม่ฟังประสงค์ ว่า “การจับคู่หมวดหมู่กับงานที่สอดคล้องกัน (compatible pairings)”

ขั้นตอนที่ 4: ขั้นตอนของการเรียนรู้เปลี่ยนข้างของหมวดหมู่

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่ทำซ้ำอีกครั้งเหมือนกับขั้นตอนที่ 1 แต่บัดนี้หมวดหมู่ของดอกไม้และแมลงได้สลับตำแหน่งกัน ผู้เข้าร่วมการทดลองจะต้องจับคู่ของแต่ละหมวดหมู่อีกครั้ง (หากเป็นดอกไม้-กดแป้นอักษร K ด้านขวามือ หากเป็นแมลง-กดแป้นอักษร D ด้านซ้ายมือ) ผู้เข้าร่วมการทดลองจะต้องจับคู่เพื่อจัดหมวดหมู่ในขั้นตอนนี้ 20 ครั้ง

ขั้นตอนที่ 5: แสดงการจับคู่ที่ 2 (performing pairing 2) (วัดเป็นคะแนนและนำไปวิเคราะห์)

ขั้นตอนนี้เป็นการจัดประเภทของแมลง/ดอกไม้ และคำที่ฟังประสงค์/คำที่ไม่น่าฟังประสงค์มารวมกันเป็น 1 งาน (คล้ายขั้นตอนที่ 3) แต่ให้วางตำแหน่งใหม่ตามขั้นตอนที่ 4 ผู้เข้าร่วมการทดลองจะได้ฝึกจับคู่เพื่อจัดหมวดหมู่นี้ 20 ครั้ง และครั้งต่อไปจะต้องจับคู่เพื่อใช้เป็นคะแนนทดสอบจริง 40 ครั้ง เรียกขั้นตอนที่จับคู่แมลง+คำที่ฟังประสงค์ และดอกไม้+คำที่ไม่น่าฟังประสงค์ว่า “การจับคู่หมวดหมู่กับงานที่ไม่สอดคล้องกัน (incompatible pairings)”

ทั้งนี้ ผู้เข้าร่วมการทดลองจะสุ่มได้จัดหมวดหมู่ที่มีลำดับต่างกัน บางคนได้จัดขั้นตอนที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ตามลำดับ หรือ 4, 2, 5, 1, และ 3 ตามลำดับ

ตาราง 1

ลำดับขั้นตอนการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย

ขั้นตอน	กดแป้นอักษร D ด้านซ้ายมือ	กดแป้นอักษร K ด้านขวามือ	รอบของการทดสอบ
1	ดอกไม้	แมลง	20 ครั้ง
2	คำที่ฟังประสงค์	คำที่ไม่น่าฟังประสงค์	20 ครั้ง
3	ดอกไม้/คำที่ฟังประสงค์	แมลง/คำที่ไม่น่าฟังประสงค์	ฝึกฝน 20 ครั้ง ทดลองจริง 40 ครั้ง
4	แมลง	ดอกไม้	20 ครั้ง
5	แมลง/คำที่ฟังประสงค์	ดอกไม้/คำที่ไม่น่าฟังประสงค์	ฝึกฝน 20 ครั้ง ทดลองจริง 40 ครั้ง

ภาพจำลองหน้าคอมพิวเตอร์ในการทดลองขั้นตอนที่ 1, 2

กด "D" เมื่อเป็น
ดอกไม้

กด "K" เมื่อเป็น
แมลง

กุหลาบ
(เดซี่)
(มด)
(แมลงวัน)

กด "D" เมื่อเป็น
น้ำผึ้งประสงค์

กด "K" เมื่อเป็น
ไม่น้ำผึ้งประสงค์

ความสุข
(สันติภาพ)
(น่าเกลียด)
(โสกเศร้า)

ภาพจำลองหน้าคอมพิวเตอร์ในการทดลองขั้นตอนที่ 4
งานแยกประเภทหมวดหมู่ที่สลับตำแหน่ง

กด "D" เมื่อเป็น
แมลง

กด "K" เมื่อเป็น
ดอกไม้

กุหลาบ
(เดซี่)
(มด)
(แมลงวัน)

ภาพจำลองหน้าคอมพิวเตอร์ในการทดลองขั้นตอนที่ 3 และขั้นตอนที่ 5

การจับคู่หมวดหมู่กับ
งานที่สอดคล้องกัน (compatible pairings)
(เช่น ดอกไม้กับความสุข)

กด "D" เมื่อเป็น
ดอกไม้ หรือ
น้ำผึ้งประสงค์

กด "K" เมื่อเป็น
แมลงหรือ
ไม่น้ำผึ้งประสงค์

กุหลาบ
(มด)
(โสกเศร้า)
(ความสุข)

การจับคู่หมวดหมู่กับ
งานที่ไม่สอดคล้องกัน (incompatible pairings)
(เช่น มดกับความสุข)

กด "D" เมื่อเป็น
แมลง หรือ
น้ำผึ้งประสงค์

กด "K" เมื่อเป็น
ดอกไม้ หรือ
น้ำผึ้งประสงค์

กุหลาบ
(มด)
(โสกเศร้า)
(ความสุข)

ภาพ 2 ภาพจำลองหน้าจอคอมพิวเตอร์ การวัดการเชื่อมโยงโดยนัยเรื่องเจตคติต่อดอกไม้และแมลง

5.3 การคำนวณคะแนนที่ได้จากการวัดการเชื่อมโยงโดยนัย

ผลที่ได้จากการวัด ทำโดยนำเวลาเฉลี่ยที่ผู้เข้าร่วมการทดลองใช้ในการตอบสนองในขั้นตอนที่ 3 และขั้นตอนที่ 5 มาเปรียบเทียบกับ ในที่นี้ใช้เวลาขั้นตอนที่ 5 ตั้งลบด้วยเวลาขั้นตอนที่ 3 ดังนี้

เวลาของขั้นตอนที่ 5 (ดอกไม้กับคำที่ไม่น่าพึงประสงค์ และแมลงกับคำที่พึงประสงค์)

ลบด้วย

เวลาของขั้นตอนที่ 3 (ดอกไม้กับคำที่น่าพึงประสงค์ และแมลงกับคำที่ไม่น่าพึงประสงค์)

ผลลัพธ์ คือ

ขนาดความเข้มข้นของการเชื่อมโยงโดยนัย (IAT effect)

จากการทดลอง หากผู้เข้าร่วมการทดลองใช้เวลาในการตอบสนองในขั้นตอนที่ 3 น้อยกว่าขั้นตอนที่ 5 ผู้เข้าร่วมการทดลองก็จะมีคะแนนเป็นบวก แสดงว่าผู้เข้าร่วมการทดลองเชื่อมโยงดอกไม้กับคำที่น่าพึงประสงค์แมลงกับคำที่ไม่น่าพึงประสงค์ ได้เร็วกว่าการเชื่อมโยงในทางตรงกันข้าม ยิ่งใช้เวลาในขั้นตอนที่ 3 น้อยกว่าขั้นตอนที่ 5 เท่าใด ก็สามารถอนุมานได้ว่าผู้เข้าร่วมการทดลองมีเจตคติทางบวกต่อดอกไม้มากกว่าแมลงเข้มข้นมากเท่านั้น

ในทางตรงกันข้าม หากผู้เข้าร่วมการทดลองใช้เวลาในการตอบสนองในขั้นตอนที่ 5 น้อยกว่าขั้นตอนที่ 3 ผู้เข้าร่วมการทดลองก็จะมีคะแนนเป็นลบ แสดงว่าผู้เข้าร่วมการทดลองเชื่อมโยงดอกไม้กับคำที่ไม่น่าพึงประสงค์ และแมลงกับคำที่พึงประสงค์ ได้เร็วกว่าการเชื่อมโยงในทางตรงกันข้าม ยิ่งใช้เวลาในขั้นตอนที่ 5 น้อยกว่าขั้นตอนที่ 3 เท่าใด ก็สามารถอนุมานได้ว่าผู้เข้าร่วมการทดลองมีเจตคติทางบวกต่อแมลงมากกว่าดอกไม้เข้มข้นมากเท่านั้น

จากการทดลองในปี 1998 นี้ Greenwald และคณะ (1998) พบผลที่ได้จากการวัดการเชื่อมโยงโดยนัย คะแนนความแตกต่างในขั้นตอนที่ 3 กับขั้นตอนที่ 5 เท่ากับ 176 มิลลิวินาที นั่นคือโดยเฉลี่ยแล้วผู้เข้าร่วมการทดลองสามารถตอบสนองต่องานการจับคู่หมวดหมู่กับคำที่สอดคล้องกัน (compatible pairings) เช่น ดอกไม้กับความสุข ได้เร็วกว่าการจับคู่หมวดหมู่กับคำที่ไม่สอดคล้องกัน (incompatible pairings) เช่น มดกับความสุข

เมื่อนำการทดสอบข้างต้นไปทดสอบกับผู้เชี่ยวชาญด้านแมลง (Entomologist) เพื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุม (ใช้เทคนิคการหาความตรงของแบบทดสอบด้วยการตรวจสอบกับ

กลุ่มที่รู้ลักษณะอยู่แล้ว - a known groups validation approach) Citrin และ Greenwald (1998 อ้างถึงใน Lane et al., 2007) พบความขึ้นชอบต่อดอกไม้ (มากกว่าแมลง) ในระดับที่เข้มข้นน้อยลง ผู้วิจัยสรุปว่าถ้าหากบุคคลมีระดับความเข้มข้นของความขึ้นชอบที่ได้จากการวัด ฉะนั้นการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยจึงน่าจะสามารถทำนายพฤติกรรมอื่นๆได้ กล่าวคือ ในบุคคลที่มีคะแนนความขึ้นชอบแมลงมากกว่าดอกไม้ น่าจะใช้เวลาในการศึกษา หรือแสดงออกในทิศทางที่ขึ้นชอบแมลงมากกว่า เช่น ให้อาหาร รักษาชีวิตของแมลง ความแตกต่างระหว่างบุคคลที่วัดได้เช่นนี้จึงมีประโยชน์ในการวัดและทำความเข้าใจปัญญาทางสังคมโดยนัย (implicit social cognition) ได้มากขึ้น

ระยะต่อมา Greenwald, Nosek, และ Banaji (2003) ได้พัฒนาวิธีการคำนวณคะแนนจากการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยปรับปรุงจากเดิมในปี ค.ศ. 1998 เป็นแนวทางการคำนวณแบบใหม่ที่มีบล็อกทดสอบ 7 บล็อก และนำเอาคะแนนการทดสอบในบล็อกที่ 3 4 6 และ 7 มาคำนวณด้วย หรือกล่าวได้ว่าให้นำเอาคะแนนจากการฝึกฝน 20 ครั้งในบล็อกที่ 3 และ 5 มาคำนวณร่วมกับครั้งทดสอบจริง 40 ครั้ง ในบล็อกที่ 4 และ 7 ด้วย สรุปกระบวนการคำนวณขนาดอิทธิพลความเข้มข้นของการเชื่อมโยงโดยนัย (D scoring algorithm) ที่เสนอขึ้นใหม่ ดังนี้

1. ตัดการทดสอบในครั้งที่ใช้เวลาในการตอบสนองในแต่ละบล็อกมากกว่า 10,000 มิลลิวินาทีออก
2. ตัดผู้เข้าร่วมการวิจัยที่มีคะแนนความเร็วของการตอบสนองน้อยกว่า 300 มิลลิวินาทีมากกว่า 10% ของการตอบสนองทั้งหมดออกจากการวิเคราะห์
3. คำนวณหาค่าเฉลี่ยของเวลาที่ใช้ตอบสนองของบล็อก 3 6 4 และ 7
4. นำเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการตอบสนองต่อบล็อก 3 ลบด้วย เวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการตอบสนองต่อบล็อก 6 และนำเวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการตอบสนองต่อบล็อก 4 ลบด้วย เวลาเฉลี่ยที่ใช้ในการตอบสนองต่อบล็อก 7 ทำให้ได้ผลลัพธ์ คือ ขนาดความเข้มข้นของการเชื่อมโยงโดยนัย (IAT effect) ของบล็อกฝึกหัดและบล็อกทดสอบจริง
5. จากนั้นนำคะแนนผลต่างของบล็อกฝึกหัด มาหารด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบล็อกฝึกหัด เป็นคะแนน D_A และบล็อกทดสอบจริงหารด้วยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบล็อกทดสอบจริง เป็นคะแนน D_B
6. ในขั้นตอนสุดท้าย นำคะแนน D_A และ D_B มาหาค่าเฉลี่ย จะทำให้ได้ขนาดอิทธิพลความเข้มข้นของการเชื่อมโยงโดยนัย (D score) ซึ่งเป็นค่าที่อยู่ในช่วง (- 2) ถึง (2) คะแนนที่เป็นบวกและลบบอกถึงทิศทางของการเชื่อมโยงต่อที่หมายของการวัด ขนาดอิทธิพลความเข้มข้นของการ

เชื่อมโยงแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ

- | | | |
|-----------------------|-----|--|
| ค่า D น้อยกว่า 0.14 | คือ | ไม่มีความแตกต่างของการเชื่อมโยงต่อที่หมายของการวัด |
| ค่า D 0.15-0.34 | คือ | มีความเข้มข้นของการเชื่อมโยงเพียงเล็กน้อย |
| ค่า D 0.35-0.64 | คือ | มีความเข้มข้นของการเชื่อมโยงในระดับปานกลาง |
| ค่า D มากกว่า 0.65 | คือ | มีความเข้มข้นของการเชื่อมโยงในระดับมาก |

Lane และคณะ (2007) สรุปว่าการคำนวณแบบใหม่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อลดปัญหา ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างผลของขนาดความเข้มข้นของการเชื่อมโยงโดยนัย (IAT effect) และการตอบสนองที่ใช้เวลาแฝงเฉลี่ยของผู้ตอบแต่ละคนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และกำจัดปัญหาความผิดพลาดในการวัด (measurement error)
 2. ผลของการจัดลำดับก่อน-หลังของบล็อกที่ 3, 4 และ บล็อกที่ 6, 7 จัดกระทำได้แยบยลมากขึ้น
 3. แก้ปัญหาที่เกิดจากการเรียนรู้ของผู้ตอบที่เป็นผลจากการเคยตอบแบบทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยมาก่อนแล้ว (ในกรณีทดสอบหลายครั้ง)
 4. แก้ปัญหาความน่าเชื่อถือของการวัด (ความสอดคล้องภายใน) ด้วยการประมาณค่าจากวิธีหาความเที่ยงแบบแบ่งครึ่ง (split-half reliability) แทนที่การวิเคราะห์เฉพาะคะแนนความแตกต่างที่คำนวณแยกออกจากกันที่เคยใช้มาก่อน
 5. ช่วยทำให้เพิ่มสหสัมพันธ์ของการวัดโดยนัยและโดยตรงสูงขึ้น
6. ความสัมพันธ์ระหว่างการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit Association Test) กับการวัดโดยตรง (explicit measure)

ตลอดช่วงเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมา การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยได้รับความนิยมสูงและเป็นที่กล่าวขานว่าเครื่องมือวัดชนิดนี้เป็นเสมือนเครื่องมือชนิดใหม่ของนักจิตวิทยาสังคมที่สามารถใช้วัดประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางสังคม เช่น กลุ่มเชื้อชาติ การแบ่งประเภททางเพศ ความชื่นชอบทางเพศ การบริโภคอาหารที่มีไขมันสูง ประเด็นทางสิ่งแวดล้อม ผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ปัญหาสำคัญที่งานวิจัยส่วนมากประสบ คือ ระดับความซ้อนทับกันของการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดโดยตรง และผลการทดลองจำนวนมากที่พบว่ามีความสัมพันธ์ต่ำระหว่างคะแนนที่ได้จากการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดโดยตรง (เช่น คะแนนที่ได้จากมาตร

จำแนกความหมาย หรือมาตรวัดความรู้สึกโดยรวม) ตัวอย่างงานวิจัยของ Ottaway และคณะ (2001) รายงานคะแนนสัมประสิทธิ์ความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนจากการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยที่วัดเจตคติต่อเชื้อชาติ (โดยใช้ชื่อของเพศชายเป็นหมวดหมู่หลักที่ต้องจัดกลุ่ม) และคะแนนจากการวัดเจตคติต่อเชื้อชาติโดยตรง นั่นคือ คะแนนจากมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม พบคะแนนสหสัมพันธ์เพียง .21 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ต่อมาของการวัดเจตคติต่อเชื้อชาติกับคะแนนมาตรจำแนกความหมายโดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่ตอบทางอินเทอร์เน็ตจำนวน 600,000 คน พบความสัมพันธ์ของการวัดสองแบบที่ระดับ .24 เท่านั้น

Cunningham, Preacher, และ Banaji (2001) กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดโดยตรงต่ำ เพราะการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยที่วัดจากการตอบสนองด้วยระยะเวลาอันสั้น อาจเกิดความผิดพลาดในการวัด เสียสมาธิ หรือเกิดการขัดจังหวะขึ้นขณะที่วัด เช่น ผู้ตอบมีการกระพริบตา ไอหรือจาม ทำให้คะแนน मिलित्वินาที่ที่ได้เป็นคะแนนที่เจือปนกับความผิดพลาดเหล่านั้นได้ Cunningham และคณะ ตรวจสอบข้อสันนิษฐานดังกล่าวด้วยการทดสอบซ้ำ 4 ครั้ง (เว้นระยะห่างครั้งละ 2 สัปดาห์) พบความสัมพันธ์ของการทดสอบครั้งที่ 2, 3 และ 4 ในระดับปานกลางเท่านั้น เมื่อนำสถิติที่ควบคุมความผิดพลาดในการวัดมาร่วมวิเคราะห์ พบว่า การทดสอบทั้ง 4 ครั้งมีระดับความคงที่ของการวัดที่ระดับสูง ($r = .68$) และเมื่อนำคะแนนการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยมารวมกัน แล้วหาความสัมพันธ์กับการวัดโดยตรง พบว่า มีความสัมพันธ์ที่ระดับ .30 ระดับความสัมพันธ์ที่ได้ทำให้ Greenwald และ Banaji (1995) สรุปว่าการวัดโดยนัยและการวัดโดยตรงเป็นการวัดที่มาจากภาวะสันนิษฐานที่แตกต่างกัน เป็นอิสระจากกัน และมีอำนาจในการทำนายที่แตกต่างกัน ความสัมพันธ์กันในระดับที่ต่ำแสดงให้เห็นว่าการวัดโดยนัยและโดยตรงนั้นมีความเกี่ยวข้องบางอย่างร่วมกันอยู่

ในขณะที่ Fazio และ Olson (2003) กล่าวว่าอาจมาจากรูปแบบการวัดที่ต่างกัน มากกว่าภาวะสันนิษฐานที่ไม่สอดคล้องกัน กล่าวคือ ในการวัดโดยนัยเป็นการกระตุ้นของการประเมินหน่วยเดียว เกิดการประเมินอันดับแรกก่อนที่จะใช้จิตสำนึกควบคุมได้ ส่วนการวัดโดยตรงเป็นการประเมินหลังจากที่มีการประมวลผลภายในเสร็จเรียบร้อยแล้วแสดงปฏิกิริยาตอบสนองออกมาทีหลัง การวัดโดยตรงจึงเป็นรูปแบบการวัดที่ได้หลังจากกระบวนการที่ควบคุมมาก่อน ฉะนั้นแล้วระดับความสัมพันธ์ของการวัดโดยนัยและโดยตรงจึงขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของผู้ตอบที่จะดัดแปลงการตอบโดยตรง หรือมีโอกาสดัดแปลงหรือไม่นั่นเอง เป็นไปตามข้อเสนอของแนวคิด

โมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย (Fazio, 1990) ซึ่งหมายถึงขนาดของการควบคุมการรับรู้ที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อบุคคลมีแรงจูงใจหรือโอกาสมากขึ้น ทำให้ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรงมีความสัมพันธ์กันต่ำ

7. วิเคราะห์ความสอดคล้องของการวัดเจตคติโดยนัยและเจตคติโดยตรงจากโมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย

ผู้วิจัยนำเสนอโมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย (Motivation and Opportunity as Determinants model: MODE model) ที่ Fazio (1990) เป็นผู้นำเสนอเพื่อใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลกำกับความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัย (ด้วยวิธีการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย) และเจตคติโดยตรง (ด้วยวิธีการวัดจากมาตรจำแนกความหมายและมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม)

โดยภาพรวมแล้วโมเดล MODE เสนอว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างการวัดเจตคติและพฤติกรรมจะขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านแรงจูงใจและโอกาสที่ใช้เพื่อพิจารณาถึงเจตคติของบุคคล เมื่อใดก็ตามที่บุคคลมีโอกาสและแรงจูงใจที่จะคิดวิเคราะห์เจตคติของตนเอง เมื่อนั้นเจตคติที่บุคคลแสดงออกมารู้ตัวจะเป็นเครื่องชี้แนะถึงการแสดงพฤติกรรม ในทางตรงกันข้ามในบางสถานการณ์ที่บุคคลไม่มีแรงจูงใจหรือโอกาสที่จะพิจารณาถึงเจตคติของตนเองได้ เมื่อนั้นเจตคติที่บุคคลแสดงออกมารู้ตัวจะไม่สามารถใช้เป็นเครื่องชี้แนะถึงการแสดงพฤติกรรมได้

ดังนั้นแล้ว โมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนายจึงตั้งข้อสันนิษฐานว่าการแสดงออกของเจตคติโดยตรงจะผ่านการรับรู้หรือการคิดวิเคราะห์มาก่อนแล้ว แต่ในเงื่อนไขที่เป็นการแสดงออกแบบทันทีทันใด ไม่มีเวลาหรือโอกาสที่จะคิดวิเคราะห์ก่อน การแสดงออกแบบนี้ย่อมขึ้นด้วยเจตคติโดยนัยที่สามารถทดสอบได้ด้วยการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยได้ (Fazio & Olson, 2003) ในเงื่อนไขที่บุคคลมีความเต็มใจ บุคคลสามารถพิจารณาและประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคติได้ บุคคลจะพึงพากับการประมวลผลที่ใช้ความพยายาม และแสดงออกผ่านการตอบแบบวัดเจตคติโดยตรง ลักษณะเช่นนี้จะทำให้การวัดเจตคติโดยนัยและเจตคติโดยตรงมีความสัมพันธ์กัน แต่ในเงื่อนไขที่บุคคลไม่เต็มใจหรือขาดความสามารถที่จะประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคติได้ บุคคลขาดแรงจูงใจหรือโอกาสที่จะคิดวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน หรือมีปัญหาเรื่องการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคม เพื่อให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability) ในลักษณะเช่นนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรงต่ำลง หรือบางครั้งในการวัดที่บุคคลไม่มีเวลาหรือทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในกระบวนการ



ทางปัญญาเพื่อพิจารณาถึงเจตคติ ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัยก็สัมพันธ์กันต่ำเช่นกัน ฉะนั้นแล้วการทำให้ปัญหาเรื่องแรงจูงใจหรือโอกาสในการนำเสนอตนเองให้น้อยลง จึงน่าจะทำให้ความสัมพันธ์ของการวัดทั้งสองสัมพันธ์กันมากขึ้น

ข้อสันนิษฐานที่ได้จากข้อเสนอของโมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย พบตัวแปรสำคัญที่กำกับระดับความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัย คือ

- 1) ระดับของแรงจูงใจในการควบคุมอคติ (motivation to control prejudice) ของแต่ละบุคคล
- 2) ระดับของการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมเพื่อทำให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability concerns) ของแต่ละบุคคล
- 3) ระดับของการขาดแคลน/เข้าถึงทรัพยากรที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคติของแต่ละบุคคล

8. ปัจจัยอธิบายถึงความสอดคล้องระหว่างการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยกับการวัดเจตคติโดยตรง

ผลการศึกษาของ Karpinski และ Hilton (2001) พบว่าการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดโดยตรง (ในการศึกษาของพวกเขาใช้มาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม มาตราจำแนกความหมาย และมาตรลิเคิร์ต) เป็นการวัดที่มีภาวะสันนิษฐานที่แตกต่างกัน โดยพบว่าการวัดสองแบบมีความสอดคล้องกันต่ำ และคะแนนความสัมพันธ์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ Karpinski และ Hilton จึงนำเสนอโมเดลที่นำมาอธิบายความไม่สัมพันธ์กันนี้ว่า “โมเดลความสัมพันธ์ทางสิ่งแวดล้อม (environment association model)” กล่าวคือ ผลที่ได้จากการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยเป็นคะแนนที่ได้จากความเชื่อมโยงที่บุคคลเปิดเผยออกมาจากสิ่งที่เขาได้รับมาจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว **ไม่ใช่** ระดับการยึดมั่นในเจตคติที่บุคคลมีต่อที่หมายของเจตคติใดๆ ตัวอย่างเช่น การที่คนอเมริกันแสดงความรู้สึกชอบ/ไม่ชอบต่อคนหนุ่มสาว (มากกว่าคนแก่) หรือชอบคนอเมริกันผิวขาว (มากกว่าสีผิวอื่น) นั้นเป็นเพราะว่าบรรทัดฐานที่คนคิด และภาพในความคิดที่สังคมยอมรับที่เกิดและได้รับในชีวิตประจำวันของบุคคลต่างหากไม่ใช่เจตคติ ยิ่งบุคคลมีการสัมผัสหรือเผชิญกับบรรทัดฐานหรือภาพในความคิดเหล่านี้มากหรือบ่อยเท่าใดก็จะยังสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ได้มากเท่านั้น ฉะนั้นแล้วการแปลความหมายที่ได้จากการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยว่าเกิดจากเจตคติ ความลำเอียง หรือปฏิบัติแบบแบ่งแยกที่ผู้คนมีต่อคนเชื้อชาติแอฟริกัน – อเมริกันที่ผู้คนมีความรู้สึกช้อนอยู่ก็นั้นอาจจะไม่ถูกต้อง ในทางกลับกันควร

ตีความหมายว่าคะแนนที่วัดได้จากการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยเป็นคะแนนสะท้อนถึงความจริงที่ว่า เมื่อบุคคลอยู่ในสิ่งแวดล้อมหรือวัฒนธรรมที่คนเชื้อชาติแอฟริกัน-อเมริกันถูกให้คุณค่าต่ำกว่าจึงทำให้เกิดการตอบสนองออกมาผ่านการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยเช่นนั้น

Nosek (2004) ได้ตั้งคำถามใหม่ในประเด็นความสัมพันธ์ของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยกับการวัดโดยตรง โดยเขามองข้ามระดับความสัมพันธ์ของการวัดสองแบบ โดยมุ่งอธิบายพลวัตของเรื่องนี้ในมิติใหม่ คำถามของเขา คือ ในสถานการณ์หรือประเด็นใดบ้างที่ทำให้การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดโดยตรงมีความสัมพันธ์กัน เขาพัฒนาการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยในระบบออนไลน์เพื่อศึกษาเจตคติของบุคคลรวม 57 เรื่อง ในประเด็นที่แตกต่างกันไป (เช่น เจตคติต่อผัดกับเนื้อ, เจตคติต่อผู้ขึ้นขอบพรรคดีโมแครตกับพรรคริพับลิกัน เจตคติต่อหนังสือกับโทรทัศน์) ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์โดยเฉลี่ยที่ระดับ .36 Nosek พบความแตกต่างในระดับความสัมพันธ์ตั้งแต่ระดับต่ำ ($r = -.05$) ถึง ระดับสูง ($r = .70$) เขาสรุปว่าความแตกต่างของระดับความเข้มข้นของความสัมพันธ์ (ของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดโดยตรง) มาจากปัจจัยที่อาจเป็นเพราะอิทธิพลของตัวแปรกำกับ 4 ประการ ที่นำมาใช้อธิบายระดับความแตกต่างนี้ได้ ดังนี้

1. การนำเสนอตนเอง (self-presentation) ในที่นี้คือการนำเสนอตนเองที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการสร้างความประทับใจ Nosek (2004) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของการวัดโดยนัยและโดยตรงมีแนวโน้มสูงขึ้นเมื่อบุคคลไม่มีแรงจูงใจที่จะนำเสนอตนเอง (ภาพลักษณ์) ให้เหมาะสมกับเวลา หรือสถานที่ บุคคลอาจจะไม่เต็มใจหรือไม่สามารถที่จะรายงานผลการตอบสนองการประเมินที่เข้ามาสู่ความคิดได้ เพราะบุคคลอาจจะไม่ต้องการให้ผู้อื่นรับรู้ได้ หรือเป็นความรู้สึกที่ไม่เป็นที่ต้องการทางสังคม ดังนั้นการนำเสนอตนเองบางครั้งอาจจะเป็นการลวงทางสังคม (socially deceptive) เช่น ลูกสาวอาจจะรายงานว่าชอบอาหารจานนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงการทำร้ายความรู้สึกของพ่อ หรือเจ้าของร้านอาจจะปฏิเสธว่าตนเองไม่แสดงท่าทีทางลบต่อคนผิวดำและพยายามทดแทนด้วยการแสดงออกแบบบวก

การวัดโดยนัยเป็นการวัดที่ไม่เปิดโอกาสให้มีการกลั่นกรองความคิดก่อนตอบ แต่ผู้ตอบสามารถกลั่นกรองคำตอบได้ในการวัดโดยตรง เมื่อโอกาสในการนำเสนอตนเองหรือบุคคลมีความกังวลในการนำเสนอตนเองสูง การตอบสนองที่ได้จากการวัดโดยตรงอาจจะถูกปรับเปลี่ยน ในขณะที่การวัดโดยนัยอาจจะไม่ถูกปรับเปลี่ยน ดังนั้นตัวแปรการนำเสนอตนเองจึงมีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความสัมพันธ์ระหว่างการวัดโดยตรงและโดยนัย นั่นคือ การวัด

โดยนัยและการวัดโดยตรงควรมีความสัมพันธ์กันมาก เมื่อบุคคลมีความกังวลที่ต้องนำเสนอตนเองต่ำและสัมพันธ์ต่ำเมื่อต้องนำเสนอตนเองสูง

2. ความเข้มของเจตคติ (attitude strength) หรือ ความเข้มของการประเมิน (evaluative strength) หากบุคคลให้ความสำคัญต่อเจตคติเรื่องนั้น เจตคติที่เขามีคงที่เป็นเจตคติที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก ประมวลผลที่ใช้ข้อมูลแนะนำ บุคคลมีความละเอียดรอบคอบกับเจตคตินั้น และเป็นเจตคติที่ใช้ทำนายพฤติกรรมได้ ล้วนเป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความสำคัญของเจตคติ (attitude importance) ความรู้หรือความคุ้นเคยต่อเจตคติ (knowledge or familiarity) ความถี่บ่อยของความคิด (frequency of thought) ความคงที่ของเจตคติ (attitude stability) ความสุดโต่งของเจตคติ (attitude extremity) ยอมรับอย่างเป็นเอกฉันท์ เมื่อบุคคลมีความเข้มข้นของเจตคติสูง ย่อมมีคะแนนความสัมพันธ์ที่ได้จากการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยและโดยตรงย่อมสูงขึ้นด้วย

ยกตัวอย่างการศึกษาของ Choma และ Hafer (2009) ศึกษาจุดยืนทางการเมืองของนักศึกษาชาวแคนาดา (ความเป็นเสรีนิยม หรืออนุรักษนิยม) เพื่อทำความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างการวัดโดยตรงด้วยมาตรวัดการระบุตำแหน่งของตน และการวัดโดยนัยที่วัดด้วยการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย ผู้วิจัยตรวจสอบระดับความสัมพันธ์ด้วยตัวแปรกำกับความเข้าใจในเรื่องการเมือง ผลการทดสอบพบว่า ระดับความสัมพันธ์ของการวัดสองแบบจะสัมพันธ์กันมากน้อยขึ้นอยู่กับความเข้าใจในเรื่องการเมืองของนักศึกษา ในผู้ที่มีความเข้มข้นในระดับความรู้ทางการเมืองมีคะแนนความสัมพันธ์ระหว่างการวัดโดยตรงและโดยนัยทางบวกในระดับสูง ผู้วิจัยอธิบายว่า ความสัมพันธ์ที่สูงในผู้ที่มีความรู้ทางการเมืองมากเนื่องจากคนเหล่านั้นสามารถใช้ความรู้นั้นเพื่อตีความเจตคติหรือสิ่งเร้าต่างๆที่เกี่ยวข้องได้ ความรู้จึงเสริมแรงให้เกิดการเรียนรู้ทางตรงที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมาก จนทำให้เกิดความชื่นชอบและระบุจุดยืนทางการเมืองของตนเองได้ จนในที่สุดก็แสดงออกอย่างสอดคล้องกันระหว่างเจตคติโดยตรงและเจตคติโดยนัย

3. ความแตกต่างของเจตคติ (attitude distinctiveness) คือ ขนาดที่บุคคลรับรู้ตนเองว่าการตอบแบบสอบถามเจตคติที่เขามีต่อที่หมายของเจตคติมีความแตกต่างจากการตอบของคนอื่นๆ หรือแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคมโดยรวมมากนักเพียงใด เมื่อบุคคลรู้ตนเองว่าแตกต่างมากจะเปิดโอกาสทำให้บุคคลสามารถตรวจสอบตนเอง มีการสังเกตตนเอง (self-observation) และเกิดการเปรียบเทียบตนเองกับคนอื่น บุคคลจึงสามารถประเมินความรู้สึกหรือความคิดเห็นออกมาได้อย่างถูกต้อง ดังนั้นการตอบแบบรายงานตนเองจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในบุคคลที่รู้ถึงความรู้สึกของตนเองและรู้ว่าจะแปลความรู้สึกนั้นออกมาตอบในแบบรายงานตาม

ระดับคะแนนให้ถูกต้องได้อย่างไร ยิ่งบุคคลรู้ถึงความรู้สึกของตนเองมาก และรู้ว่าตนแตกต่างจากคนอื่นมาก จะยิ่งทำให้การตอบแบบรายงานตนเองมีความถูกต้องมาก และสะท้อนประสบการณ์ภายในที่แท้จริงได้ แต่ในการวัดเจตคติโดยนัยที่วัดเจตคติได้จากการแสดงผลงานของบุคคลจากการตอบสนองทางอ้อม การตอบผ่านการวัดเจตคติโดยนัยไม่เปิดโอกาสให้บุคคลเปรียบเทียบหรืออ้างอิงความคิดใครก่อนตอบ แต่เกิดขึ้นอย่างอัตโนมัติตามสภาพที่เป็นจริง

การวิเคราะห์ถึงความแตกต่างเป็นสูตรของการประเมินส่วนบุคคลที่ผนวกเอาประสบการณ์ส่วนบุคคลและสถานการณ์ทางสังคมไว้ด้วยกัน การวัดเจตคติโดยตรงที่ได้จากการสังเกตตนเองอย่างถูกต้องแม่นยำของผู้ที่รู้สึกว่าการตนเองแตกต่างโดดเด่น จึงมีความสัมพันธ์กับการวัดเจตคติโดยนัยมากกว่าบุคคลที่มีความรู้สึกนึกคิดเหมือนกับบรรทัดฐานทางสังคมโดยทั่วไป

4. ความเป็นขั้วของเจตคติ (attitude polarity) ข้อเสนอของแนวคิดนี้คือ บุคคลอาจจะมียุติคติต่อสิ่งใดในลักษณะที่เป็นหนึ่งขั้ว เช่น คนที่ชื่นชอบเพศชาย ไม่จำเป็นต้องต่อต้านเพศหญิงหรือสองขั้วก็ได้ เช่น คนที่เห็นว่าควรควบคุมการใช้ปืน มีความคิดเห็นอีกขั้วว่าควรต่อต้านเรื่องสิทธิด้านการใช้ปืนด้วย ข้อเสนอของ Judd และ Kulik (1980 อ้างถึงใน Nosek, 2005) กล่าวว่า การตัดสินใจเจตคติควรจะเป็นไปได้อย่างง่ายดาย และรวดเร็วกว่าเมื่อเจตคติที่วัดนั้นเป็นแนวคิดแบบสองขั้ว ทำให้เกิดการกระตุ้นอย่างอัตโนมัติอย่างคงที่ และมีความสอดคล้องสม่ำเสมอมากกว่าการประเมินในขั้วเดียวที่มีความซับซ้อน ไม่มั่นคง และดึงข้อมูลจากการประเมินของจิตมาได้ยาก การประเมินแบบขั้วเดียวย่อมขาดความสอดคล้องและปรับเปลี่ยนไปได้ตามอิทธิพลของสถานการณ์ ดังนั้น ความสัมพันธ์ที่ได้จากการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยและโดยตรงจึงสูงขึ้นเมื่อเจตคติที่วัดนั้นวัดโดยการประเมินสองขั้ว

ในทางตรงกันข้าม นักจิตวิทยาสังคมอีกค่ายหนึ่งกลับพยายามตรวจสอบความตรงของเครื่องมือวัดการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยโดยการเปรียบเทียบกับเครื่องมือโดยนัยเช่นกัน แต่ใช้เครื่องมือที่แตกต่างกัน นั่นคือ Olson และ Fazio (2003) ได้นำการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยมาหาความสัมพันธ์ระหว่างการวัดโดยนัยแบบอื่นๆ เช่น งานชี้แนะทางอารมณ์ (affective priming task) Olson และ Fazio พบระดับความสัมพันธ์ของการวัดโดยนัย 2 ประเภทตั้งแต่ .05 - .13 (ศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างตั้งแต่ 300 คนขึ้น) พวกเขาสรุปว่าความสัมพันธ์ที่ต่ำนี้น่าจะมาจากธรรมชาติหรือลักษณะของการวัดที่ต่างกัน กล่าวคือ การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยวัดกับหมวดหมู่ (เช่น แมลง + คำทางลบ) ในขณะที่การวัดโดยนัยวิธีอื่นกลับวัดความรู้สึกโดยตรงต่อตัวแทนของหมวดหมู่ (exemplars) (เช่น ยุง + เลว) เมื่อนักวิจัยได้ลองปรับการวัดเจตคติโดยนัย

แบบชี้แนะทางอารมณ์ใหม่ให้ชี้แนะด้วยหมวดหมู่แทนตัวแทน พบว่าคะแนนความสัมพันธ์ของการวัดการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดโดยนัยด้วยงานชิ้นการประเมินมีความสัมพันธ์ที่สูงขึ้น (สัมพันธ์ในการวัดเจตคติอื่นๆ ด้วยเช่นกัน)

กล่าวโดยสรุปแล้ว หลักฐานเชิงประจักษ์หลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยกับการวัดประเภทอื่นๆ มีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางเท่านั้น และยังมีคำถามที่ยังไม่ได้รับการยืนยันว่าการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยนี้เป็นทางเลือกใหม่ที่มีศักยภาพในการวัด หรือจริงๆ แล้วการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยนั้นวัดความรู้สึกนึกคิด หรือปัญญาทางสังคมด้วยภาวะสันนิษฐานที่แตกต่างจากการวัดประเภทอื่นโดยสิ้นเชิง เป็นสิ่งที่นักวิจัยจะต้องตรวจสอบกันต่อไป

นอกจากนี้แล้ว Hofmann และคณะ (2005) ได้เสนอโมเดลเพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างการวัดโดยตรงกับโดยนัยโดยใช้ตัวแปรกำกับความตระหนักในตน (awareness) และการปรับตัว (adjustment) นั่นคือ

1. ความตระหนักในตน (awareness) คือ ปัจจัยภายในของบุคคลที่จะอนุมานเหตุผลได้ (self-inferential processes) เป็นระดับการรับรู้ตนเอง (private self-conscious) ความรู้เกี่ยวกับเจตคติของตนเอง (attitudinal self-knowledge) และระดับความสำคัญของเจตคติ (attitude importance) นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านสถานการณ์ ที่จะช่วยขยายความสามารถในการตรวจสอบภายในจิตของตนเองได้ ตลอดจนปัจจัยด้านลักษณะของเจตคติในเรื่องต่างๆ กันด้วย ปัจจัยด้านนี้จะทำให้บุคคลแสดงความคิดเห็นได้อย่างสอดคล้องกันในการวัดโดยนัยและโดยตรง

2. การปรับตัว (adjustment) ที่เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคล (interpersonal processes) โดยพิจารณาเรื่องความกังวลในการนำเสนอตนเองของบุคคล ที่ทำให้การตอบแบบรายงานตนเองได้ผลไม่เป็นไปตามความเป็นจริง แต่กลับเป็นไปตามความนิยมทางสังคมมากกว่า ซึ่งเป็นแรงจูงใจที่บุคคลต้องการจะปรับขึ้นใหม่ให้สอดคล้องกับโอกาสและบริบททางสังคม ทั้งนี้ระดับของการปรับตัวยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลายอย่าง เช่น หัวข้อที่มีความอ่อนไหวทางสังคม (social sensitivity of the topic) หรือลักษณะบางอย่างทางสังคม เช่น การปรากฏตัวหรือไม่

ปรากฏตัวของสมาชิกกลุ่มที่ถูกแบ่งแยก และระดับการปรับตัวที่ต่างกันของปัจเจกบุคคล ตัวแปรหลักที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวที่ Hofmann และคณะ (2005) ให้ความสนใจ คือ

- 2.1) การตระหนักในตนในที่สาธารณะ (public self-conscious)
- 2.2) การบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมเพื่อให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability)
- 2.3) การควบคุมความมีอคติ (prejudice control)
- 2.4) การกำกับการแสดงออกของตน (self-monitoring)

Hofmann และคณะ (2005) กล่าวถึงตัวแปรความแตกต่างระหว่างบุคคลโดยทั่วไปที่กำกับการความสัมพันธ์ของการวัดโดยนัยและโดยตรง โดยกล่าวถึงตัวแปรการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมเพื่อให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability) ที่จะแตกต่างกันไปเนื่องจากปัจจัยด้านบุคลิกภาพที่จะกำหนดรูปแบบที่บุคคลแสดงออกภายนอกเพื่อให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม Hofmann และคณะ กล่าวว่า บุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงมีแนวโน้มที่จะกำกับการสิ่งชี้แนะทางสังคมที่มาจากสิ่งแวดล้อม เพื่อปรับพฤติกรรมของตนให้สอดคล้อง แต่ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำจะพึ่งพามาตรฐานเจตคติ ความเชื่อ และความรู้สึกของตนเองมากกว่าสิ่งแวดล้อมภายนอก ดังนั้นแล้ว ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงจึงมีความอ่อนไหวต่อปัจจัยทางสถานการณ์ หรือสิ่งชี้แนะระหว่างบุคคล เพื่อที่จะตอบโต้ทางสังคมให้เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตอบโต้ด้วยภาษา จึงทำให้การวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัยในคนลักษณะเช่นนี้มีความสัมพันธ์ที่ต่ำ

นอกจากนี้แล้ว Hofmann และคณะ (2005) ยังระบุว่าตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนเป็นภาวะสันนิษฐานที่มีผลกระทบต่อ 1) การปรับตัว (adjustment) นั่นคือ ในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำจะปรับตัว (ทางสังคม) น้อยกว่าผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง และ 2) การตระหนักต่อสภาพภายในของตนเอง (awareness of internal states) นั่นคือ ในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำจะมีความรับรู้ถึงสภาพภายในของตนได้มากกว่า เมื่อนำตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนมาประกอบกับการปรับตัวและการรับรู้สภาพภายในของตนเอง ทำให้สามารถสรุปได้ว่าการวัดโดยนัยและการวัดโดยตรงจะมีความสอดคล้องกันสูงในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ

Rohner และ Bjorklund (2006) ศึกษาถึงอิทธิพลของการนำเสนอตนเองของบุคคล (self-presentation) ที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัยและเจตคติโดยตรงต่อการรักร่วม

เพศ ผู้วิจัยวัดเจตคติโดยนัยด้วยการทดสอบการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ โดยให้ผู้เข้าร่วมการวิจัย แยกประเภทของกลุ่มของสิ่งเร้าที่เป็นรูปภาพที่เกี่ยวกับเรื่องการรักร่วมเพศ/รักต่างเพศ และจับคู่กับคำที่มีลักษณะทางบวก/ทางลบ แบบทดสอบนี้ได้ทดสอบหาความตรงด้วยวิธีการทดสอบกับกลุ่มที่รู้จักสถานะอยู่แล้ว (known-groups technique) ในขณะที่วัดเจตคติทางตรงต่อการรักร่วมเพศด้วยแบบรายงานตนเอง นั่นคือ มาตราวัดความกลัวกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน (Homophobia scale) และแบบประเมินรูปภาพของคู่รักเพศเดียวกันกับคู่รักต่างเพศ (Picture Rating Measure: PRM)

ผู้วิจัยจัดกระทำเงื่อนไขการทดลองให้มีความกังวลด้านการนำเสนอตนเองต่ำด้วยการชี้แนะผู้เข้าร่วมการทดลองว่า “เป็นการวัดเจตคติต่อกลุ่มคนที่มีอายุต่างกัน” และในเงื่อนไขที่ให้มีความกังวลด้านการนำเสนอตนเองสูงด้วยการชี้แนะว่าเป็น “ การวัดเจตคติต่อกลุ่มคนรักร่วมเพศและรักต่างเพศ” ผู้วิจัยมองว่าการแสดงเจตคติทางลบต่อคู่รักร่วมเพศเป็นเรื่องที่มีความอ่อนไหวทางสังคมสูง ฉะนั้นความกังวลด้านการนำเสนอตนเองจึงจะปรากฏเด่นชัดขึ้นมา (salient) เมื่อผู้เข้าร่วมการวิจัยต้องอยู่ในเงื่อนไขที่ต้องแสดงเจตคติต่อกลุ่มคนรักร่วมเพศมากกว่าในเงื่อนไขการวัดเจตคติต่อกลุ่มคนที่มีอายุต่างกัน ฉะนั้นแล้วระดับความสัมพันธ์ของการตอบสนองต่อการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรงจึงขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของความกังวลที่มีต่อการนำเสนอตนเองที่อาจจะกระทบต่อการวัดเจตคติโดยตรงมาก และทำให้มีความสัมพันธ์กันต่ำในเงื่อนไขการแสดงเจตคติต่อกลุ่มคนรักร่วมเพศ ส่วนเงื่อนไขการแสดงเจตคติต่อกลุ่มคนที่อายุแตกต่างกันซึ่งมีความกังวลต่อการนำเสนอตนเองต่ำ ย่อมมีความสัมพันธ์ของการวัดสองแบบสูง

ผลการศึกษา พบว่า ความกังวลต่อการนำเสนอตนเองไม่มีอิทธิพลกำกับความสัมพันธ์ของการวัดโดยตรงและโดยนัยอย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือ ความสัมพันธ์ของการวัดโดยตรงและโดยนัยไม่แตกต่างกันทั้งเมื่ออยู่ในเงื่อนไขที่มีการนำเสนอตนเองต่ำและเงื่อนไขที่มีการนำเสนอตนเองสูง นับเป็นข้อค้นพบที่แตกต่างจากผลการวิจัยของ Nosek (2005) ที่พบว่าตัวแปรกำกับ 3 ตัวหลักที่มีอิทธิพลกำกับที่ทำให้ความสัมพันธ์ของการวัดโดยนัยและโดยตรงสูง คือ ความกังวลต่อการนำเสนอตนเองต่ำ (low self-presentation) ความเข้มข้นของเจตคติสูง (high attitude strength) และ การรับรู้ความไม่สอดคล้องของตนเองและกลุ่มสูง หรือ ความรู้สึกรู้ว่าเจตคติของตนแตกต่างจากบรรทัดฐานทางสังคม/วัฒนธรรมสูง (high perceived self-group discrepancy) Rohner และ Bjorklund (2006) อภิปรายความแตกต่างของการวัดโดยนัยและการวัดโดยตรงใน

การศึกษาปัญหาทางสังคมที่วัดเรื่องความสัมพันธ์กัน แต่มีภาวะสันนิษฐานของการวัดที่ต่างกันตามที่ Greenwald และ Banaji (1995) เคยกล่าวไว้ตั้งแต่แรกแล้ว

จากการทบทวนวรรณกรรมเรื่องความสัมพันธ์ของการวัดโดยตรงและโดยนัย ตลอดจนพิจารณาถึงตัวแปรต่างๆ ที่กำกับความสัมพันธ์ของการวัดทั้งสองรูปแบบดังกล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยพิจารณาว่าตัวแปรความแตกต่างด้านบุคลิกภาพของบุคคลบางตัวที่น่าจะควบคุมความสัมพันธ์ของการวัดทั้งสองอยู่ นั่นคือ ตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับระดับความกังวลต่อการนำเสนอตนเองของแต่ละบุคคล ตลอดจนตัวแปรบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนที่มีความเกี่ยวข้องกับการลวงทางสังคม (social deception) มาวิเคราะห์ร่วมกันเพื่ออธิบายถึงระดับความสัมพันธ์ (หรือไม่สัมพันธ์) ของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยและการวัดเจตคติโดยตรง โดยลักษณะและการวัดตัวแปรบุคลิกภาพทั้งสองจะกล่าวในลำดับต่อไป

9. การกำกับการแสดงออกของตน (Self-monitoring)

Snyder (1974) ได้พัฒนาทฤษฎีการกำกับการแสดงออกของตนและนำเสนอเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1974 งานตีพิมพ์ครั้งนั้นนำไปสู่ทฤษฎีที่คลาสสิกในปัจจุบัน เรียกว่า “การกำกับการแสดงออกของตนต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมา (Self-monitoring of expressive behavior) ซึ่งเป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงแนวทางที่บุคคลวางแผนการแสดงออก และจัดการกับการตัดสินใจกระทำพฤติกรรมในเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคมแตกต่างกันไป Snyder ตั้งข้อสังเกตว่าทำไมบางคนถึงใส่ใจกับการแสดงออกให้เข้ากับสถานการณ์หรือทำพฤติกรรมให้สอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้อื่นมากหรือเพื่อให้ตนเอง “ดูดี” แต่ในขณะที่คนบางคนกลับไม่ใส่ใจการแสดงออกมา

ในทัศนะของ Snyder (1974) การกำกับการแสดงออกของตน หมายถึง การควบคุมพฤติกรรมของตนเองในบุคคล (เช่น การแสดงออกทางสีหน้าให้เหมาะกับกาลเทศะ) ทำตัวให้สอดคล้องไปกับพฤติกรรมอันเหมาะสมที่สังเกตได้จากสถานการณ์รอบตัว (เช่น การทำตัวให้ดูดีต่อหน้าผู้อื่น) ทำตัวให้เหมาะสมกับสถานการณ์ด้วยการแสดงออกที่อาจเป็นการเพิ่ม ลด หรือขัดแย้งกับเจตนารมณ์หรือสิ่งที่เป็นความคิดภายในโดยสิ้นเชิงก็ตาม ตัวอย่างเช่น บุคคลอาจจะมี ความโศกเศร้าไม่มากในงานศพ แต่เมื่อสังเกตเห็นว่าผู้อื่นกำลังร้องไห้โศกเศร้าอย่างเปิดเผย บุคคลนี้อาจจะขยายความรู้สึกของตนจากความเป็นจริงภายในออกมาด้วยการร้องไห้ไปด้วย จะอย่างไรก็ตาม ระดับที่บุคคลแต่ละคนจะแสดงออกให้สอดคล้องกับผู้อื่นเช่นนี้ก็แตกต่างกัน ขึ้นอยู่

กับลักษณะบุคลิกภาพ และสถานการณ์แต่ละอย่าง แต่ปัจจัยด้านสถานการณ์มีอิทธิพลมากกว่าในคนที่มีการกำกับการแสดงออกสูง ในขณะที่ปัจจัยด้านบุคลิกภาพกลับมีอิทธิพลมากในคนที่มีการกำกับการแสดงออกต่ำ ทฤษฎีนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการทำความเข้าใจถึงข้อโต้แย้งทางจิตวิทยาเกี่ยวกับปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ระหว่างปัจจัยด้านสถานการณ์ หรือปัจจัยด้านบุคลิกภาพของบุคคล

Snyder (1974) เกิดแรงจูงใจที่จะวัดความแตกต่างระหว่างบุคคลทั้งสองระดับข้างต้น จึงพัฒนามาตรวัดเพื่อแยกแยะบุคคลได้ตามข้อสังเกตข้างต้น เป็นการวัดบุคลิกภาพด้วยแบบรายงานตนเอง (self-report measure of individual differences) ตามภาวะสันนิษฐานที่กำหนดไว้ เรียกมาตรวัดนั้นว่า “Self-Monitoring Scale (SMS)” โดยสามารถแยกบุคคลได้เป็นสองแบบ คือ 1) บุคคลที่มีการกำกับการควบคุมพฤติกรรมของตนเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เรียกว่า “คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง (high self-monitors)” และ 2) บุคคลที่แสดงพฤติกรรมได้อย่างสอดคล้องกันไปในทุกๆ สถานการณ์ว่า “คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ (low self-monitors)”

มโนทัศน์ของการกำกับการแสดงออกของตน (The concept of self-monitoring)

(Snyder, 1974)

คนเรามีความแตกต่างกันในการกำกับการตนเอง (การสังเกต การจัดการ และการควบคุม) ในการปรากฏกายต่อสาธารณชนและในการปฏิสัมพันธ์กับคนรอบข้าง ซึ่งผลของการมีการกำกับการแสดงออกของตนที่ต่างกันนี้มีอิทธิพลต่อการมองโลก การปฏิสัมพันธ์ และกระบวนการในการสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลด้วย

ภาวะสันนิษฐานของการกำกับการแสดงออกของตน (The construct of self-

monitoring) (Snyder, 1974)

การกำกับการแสดงออกของตน มีภาวะสันนิษฐานทางจิตวิทยาสังคมใน 2 ด้าน คือ ด้านการสังเกตตนเอง (self-observation) และด้านการควบคุมตนเอง (self-control) ซึ่งถูกชี้นำโดยสิ่งชี้แนะด้านความจำเป็นที่ต้องการในสังคม ดังนั้นคนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนแตกต่างกันจะมีลักษณะที่ต่างกัน คือ

1) คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง

คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงจะสังเกตผู้อื่นอย่างต่อเนื่องว่าคนอื่นทำอะไร และมีพฤติกรรมตอบสนองต่อผู้อื่นอย่างไร คนประเภทนี้มีลักษณะที่ไวต่อสิ่งชี้แนะด้านบรรทัดฐานของสังคม ต่อเหตุการณ์ต่างๆ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลเพื่อเป็นแนวทางในการแสดงออกของตนเอง มีการควบคุมภาพพจน์ตนเองตามเหตุการณ์อยู่เสมอ เมื่อประสบกับเหตุการณ์ใหม่ๆ คนกลุ่มนี้จะสนใจสังเกตดูว่าคนอื่นมีความคิดเห็นกับเหตุการณ์นั้นอย่างไรแล้วแสดงออกตามความต้องการของคนกลุ่มใหญ่ในสังคม มีทักษะในการเข้าสังคมสูงกว่าคนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ มีความยืดหยุ่นไปตามเหตุการณ์ต่างๆ มากกว่า สามารถจดจำเรื่องราวหรือข้อมูลเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสังคมได้มากกว่า เพื่อประกอบการตัดสินใจในการแสดงออกของตนเอง คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงมีทักษะในการแสดงออกทางอารมณ์และมักถูกควบคุมโดยเหตุการณ์ ดังนั้นจึงสามารถแสดงออกได้อย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์มากกว่าที่จะแสดงออกถึงความรู้สึกที่แท้จริงของตน และคนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงรายงานสาเหตุของการเกิดพฤติกรรมไปที่ปัจจัยภายนอกหรือเหตุการณ์มากกว่า

2) คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ

มีลักษณะที่สนใจต่อสิ่งชี้แนะทางสิ่งแวดล้อมน้อย แสดงออกเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด เมื่อพบกับเหตุการณ์ใหม่ๆ ไม่ได้ให้ความสำคัญกับบรรยากาศรอบกายในการแสดงออกมากนัก ไม่ให้ความสำคัญว่าคนอื่นจะประทับใจในการแสดงออกของตนเองอย่างไร มีความคงเส้นคงวาและยึดถือสิ่งต่างๆ ตามหลักการเดิมของตนโดยไม่ใส่ใจต่อเหตุการณ์หรือสิ่งชี้แนะทางสังคมใดๆ มีการแสดงออกที่สอดคล้องกับเจตคติและความเชื่อของตนเองมากกว่า และมีการระบุสาเหตุ หรือนำทางการแสดงพฤติกรรมของตนมาจากปัจจัยภายในมากกว่าอิทธิพลต่างๆ ทางสังคม

การสร้างและพัฒนามาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตน

Snyder (1974) ได้พัฒนามาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยสร้างข้อกระทง 41 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตรวัดแบบบังคับให้เลือกตอบถูกหรือผิด ข้อกระทงทั้งหมดแบ่งเป็นการวัด 5 ด้าน คือ

1. การตระหนักถึงการแสดงออกอย่างเหมาะสมกับเหตุการณ์ในสังคม เช่น “เมื่ออยู่ในงานเลี้ยง ฉันไม่พยายามที่จะทำหรือพูดในสิ่งที่คนอื่นชอบ”

2. ความใส่ใจในข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบในสังคม เพื่อเป็นสิ่งที่ชี้แนะในการแสดงออกอย่างเหมาะสม เช่น “เมื่อใดที่ฉันไม่ทราบว่าจะควรทำตัวอย่างไรกับเหตุการณ์ในสังคม ฉันจะสังเกตพฤติกรรมของคนอื่นเพื่อเป็นแนวทาง”
3. ความสามารถในการควบคุมและปรับการแสดงออกของตน เช่น “ฉันสามารถจ้องตาและพูดโกหกกับคนอื่นโดยรักษาสีหน้าไว้ได้ (เพื่อบทสรุปที่ถูกต้อง)”
4. การใช้ความสามารถในบางเหตุการณ์ เช่น “เมื่อฉันไม่ชอบใคร ฉันอาจปิดบังความรู้สึกไว้โดยการเป็นเพื่อนกับพวกเขาได้”
5. ขอบเขตในการแสดงออกการตอบสนองในเหตุการณ์ที่คงเส้นคงวาหรือหลากหลาย เช่น “ในเหตุการณ์ที่แตกต่างกันและการปฏิสัมพันธ์กับคนที่แตกต่างกัน ฉันมักแสดงออกอย่างแตกต่างกันด้วย”

เมื่อนำข้อกระทงทั้งหมด 41 ข้อมาวิเคราะห์ข้อกระทงรายชื่อโดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี จากมหาวิทยาลัยแอสแตนด์พอร์ต จำนวน 192 คน ทำให้ได้ข้อกระทงมาใช้ทั้งหมด 25 ข้อ จากนั้นนำมาวิเคราะห์หาความสอดคล้องภายใน (Internal consistency) แบบคูเคอร์-ริชาร์ดสัน (KR-20) มีค่าเท่ากับ .66 และแบบการทดสอบซ้ำ (Test-retest reliability) หนึ่งเดือนภายหลังจากการวัดครั้งแรกมีค่าเท่ากับ .83

ในช่วงต่อมามีผู้ที่นำเอามาตรวัด 25 ข้อไปใช้ แต่พบว่ายังมีปัญหาในการจำแนกลักษณะการกำกับการแสดงออกของตนอยู่ จึงได้พัฒนามาตรวัดอีกครั้ง Snyder และ Gangestad (1985) แก้ปัญหาด้วยการนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบของมาตรวัด 25 ข้ออีกครั้งแบบไม่หมุนแกน และคัดเลือกเฉพาะข้อกระทงที่มีความสัมพันธ์กันตั้ง .15 ขึ้นไป ทำให้ได้มาตรวัดที่มีข้อกระทงเหลือ 18 ข้อ เมื่อนำไปวิเคราะห์หาความสอดคล้องภายในอีกครั้งได้ผลเท่ากับ .70 ซึ่งมีค่าสูงกว่ามาตรวัด 25 ข้อ และเมื่อวิเคราะห์หาสหสัมพันธ์ระหว่างสองมาตร พบว่ามีค่าเท่ากับ .93 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามาตรวัดทั้งสองวัดภาวะสันนิษฐานที่คล้ายกัน

Snyder และ Gangestad (1985) ได้จำแนกองค์ประกอบของมาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตนที่มีข้อกระทง 18 ข้อข้างต้น ได้ 3 องค์ประกอบ คือ

1. การควบคุมการแสดงออกของตน (expressive self-control) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความสามารถในการแสดงออก ความสามารถในการเล่นเกม ซึ่งต้องใช้การควบคุมการแสดงออกของตนและซ่อนแรงงูใจ เพื่อให้ได้ผลบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ

2. การแสดงออกในสังคม (social stage presence) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับความรู้สึกไม่ประหม่าเมื่อต้องแสดงตนในสังคม ในที่สาธารณะ และเมื่อต้องเป็นจุดสนใจ รวมทั้งการเป็นผู้ที่สามารถเล่าเรื่องราวต่างๆให้ผู้อื่นฟังได้อย่างสนุกสนาน

3. การแสดงตนตามความคาดหวังของผู้อื่น (other-directed) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวกับการพยายามแสดงออกในสังคมตามความคาดหวังของผู้อื่น หรือคิดว่าผู้อื่นจะชื่นชอบ

สำหรับมาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตนในประเทศไทย ได้สร้างและพัฒนาขึ้นตามแนวทฤษฎีการกำกับการแสดงออกของตนของ Snyder (1974); Snyder และ Gangestad (1985) โดยธีระพร อูวรรณโณ และนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาจิตวิทยาสังคมรุ่นที่ 3 คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการเรียบเรียงข้อกระทงจากมาตรวัดการแสดงออกของตนที่สร้างและพัฒนาขึ้นโดย Snyder และ Gangestad เป็นภาษาไทยซึ่งมีข้อกระทงทั้งสิ้น 18 ข้อ เป็นข้อความทางบวก 7 ข้อ ข้อความทางลบ 11 ข้อ สร้างเป็นมาตรลิเคิร์ต (Likert scale) มีคำตอบ 4 ระดับคือ ไม่จริงมาก (1) ไม่จริง (2) จริง (3) และจริงมาก (4) และได้สร้างข้อกระทงเพิ่มอีก 42 ข้อ กระทง โดยยึดตามทฤษฎีและภาวะสันนิษฐานของมาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตน เป็นข้อความทางบวก 22 ข้อ ข้อความทางลบ 20 ข้อ ซึ่งเมื่อรวมกับข้อกระทงที่เรียบเรียงจากมาตรเดิมของ Snyder แล้วได้รวมทั้งหมด 60 ข้อกระทง นำมาทดสอบคุณภาพของข้อกระทงด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างข้อกระทงแต่ละข้อกับผลรวมของข้อกระทงอื่นๆ ทั้งหมดในมาตร ทำให้ได้ข้อกระทงที่มีคุณภาพ 40 ข้อ เป็นข้อความทางบวก 21 ข้อ ข้อความทางลบ 19 ข้อ ซึ่งมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา .80 ต่อมา นิตยา รัตนพิชิต (2534) ได้นำไปหาคุณภาพของมาตรวัดด้านความตรงและความเที่ยงโดย และวิเคราะห์ความเที่ยงจากการทดสอบซ้ำโดย ศิริณี ลิขิตวณิชกุล (2535)

บทบาทการกำกับการแสดงออกของตนในการศึกษาเจตคติ

DeBono และคณะ (1995) ได้ศึกษาเรื่องเจตคติต่อการลงโทษประหารชีวิต โดยจัดเงื่อนไขการทดลองแบบกลุ่ม และแบบส่วนตัว ผู้วิจัยศึกษาบุคคลที่มีระดับการกำกับการแสดงออกของตนสูงและต่ำ ที่มีความคิดเห็นต่อการลงโทษประหารชีวิตต่างกัน เพื่อทดสอบความคิดที่ว่าจะสามารถใช้ระดับการเข้าถึงเจตคติเพื่อใช้ทำนายความลำเอียงที่มีต่อที่หมายของเจตคติ (เจตคติต่อการลงโทษประหารชีวิต) ได้เฉพาะในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำเท่านั้น แต่ทำนายไม่ได้ในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง

DeBono และคณะ (1995) ได้แบ่งนักศึกษาจากจำนวนทั้งหมด 189 คน โดยนำคะแนนการตอบแบบสอบถามมาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตนมาวิเคราะห์ ทำให้ได้บุคคลที่มีระดับการกำกับการแสดงออกของตนสูงจำนวน 102 คน และบุคคลที่มีระดับการกำกับการแสดงออกของตนต่ำจำนวน 87 คน ผู้วิจัยสุ่มให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยแบ่งออกสองกลุ่มเพื่ออ่านบทความที่เป็นผลการศึกษา 2 เรื่อง โดยเรื่องที่ 1 มีเนื้อหาสนับสนุนการลงโทษประหารชีวิต และเรื่องที่ 2 มีเนื้อหาต่อต้านการลงโทษประหารชีวิต จากนั้นให้ตอบมาตรวัดเจตคติโดยนัย (implicit measurement) ด้วยการตอบสนองกับคอมพิวเตอร์โดยวัดระยะเวลาที่ตอบสนอง (reaction time) ซึ่งมีหน่วยวัดเป็นมิลลิวินาที ผู้เข้าร่วมการวิจัยจะต้องตอบให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ว่าเห็นด้วยกับประเด็นต่างๆหรือไม่ ผู้ที่ตอบได้เร็วต่อบทความที่สนับสนุนการลงโทษประหารชีวิตแสดงว่าเป็นกลุ่มสนับสนุน ผู้ที่ตอบได้เร็วต่อบทความที่ไม่เห็นด้วยกับการลงโทษประหารชีวิต แสดงว่าเป็นกลุ่มต่อต้าน

จากนั้น ผู้เข้าร่วมการวิจัยตอบแบบสอบถาม 10 ข้อ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับการลงโทษประหารชีวิตเลย เพื่อคั่นการทดลอง (เรียกว่า filler task) แล้วจึงวัดการประเมินบทความทั้ง 2 เรื่องว่ามีความชัดเจนหรือผู้เขียนให้เหตุผลเหมาะสมหรือไม่ โดยสุ่มให้ผู้เข้าร่วมการวิจัยได้อ่านเรื่องที่ 1 หรือเรื่องที่ 2 สลับกันก่อนหรือหลัง ในขั้นตอนนี้เป็นมาตรวัดเจตคติโดยตรง (explicit measures) โดยส่วนต่างของคะแนนที่ได้จากการประเมินบทความ 2 เรื่อง จะเป็นคะแนนความลำเอียงของทั้งกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มต่อต้าน

ผลการทดลองพบว่า ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำประเมินเรื่องที่อ่าน 2 เรื่องได้อย่างมีความสัมพันธ์กับการวัดเจตคติโดยนัยที่มีหน่วยวัดเป็นมิลลิวินาที คะแนนนี้สะท้อนถึงการเข้าถึงเจตคติต่อการลงโทษประหารชีวิต ยังมีการเข้าถึงเจตคติได้เร็ว (ตอบสนองได้เร็ว) ยังมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนจุดยืนความคิดของตนที่ประเมินจากการวัดเจตคติโดยตรง แต่ในผู้ที่กำกับการแสดงออกของตนสูงไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเข้าถึงเจตคติกับการประเมินเจตคติโดยตรง

DeBono และคณะ (1995) สรุปว่า ในเงื่อนไขแบบกลุ่มที่ผู้เข้าร่วมการทดลองมีแรงจูงใจในการนำเสนอตนเอง ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงใช้กระบวนการคิดวิเคราะห์ (deliberation) มากกว่าผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ เป็นเหตุผลหลักที่สนับสนุนว่าผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง อาจจะมีการตอบสนองต่อที่หมายของเจตคติได้ช้ากว่า แต่

ไม่ได้มีระดับการเข้าถึงเจตคติในอัตราที่แตกต่างจากผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำแต่อย่างใด

ดังนั้น การเข้าถึงเจตคติและบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำน่าจะเป็นตัวทำนายถึงการประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคตินั้นได้ โดยที่ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกต่ำจะตรวจสอบเจตคติของตนอย่างต่อเนื่องเมื่อจะตัดสินใจหรือแสดงพฤติกรรมอะไรออกมา ในบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบนี้ยังเข้าถึงเจตคติได้ง่ายเท่าใด ก็ยังกระตุ้นให้ประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยเจตคติตลอดเวลาอย่างสอดคล้องกัน

ส่วนผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงจะไม่ค่อยกังวลว่าตนเองจะต้องรักษาระดับความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติส่วนบุคคลกับการตัดสินใจหรือแสดงออกให้สัมพันธ์กัน หากแต่มีความกังวลมากกว่าว่าการแสดงออกและการตัดสินใจของตนออกไปนั้น จะไปสอดคล้องกับสภาพทางสังคมหรือรูปลักษณะภายนอกพร้อมกับคนอื่นได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ผลจากการมีบุคลิกภาพเช่นนี้จึงทำให้ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงมักจะแสดงเจตคติส่วนตัว และพฤติกรรมจริงทางสังคมได้ไม่ค่อยสอดคล้องกัน จึงไม่สามารถสรุปได้ว่า ระดับการเข้าถึงเจตคติได้จะเกี่ยวข้องกับการประมวลข้อมูลที่ลำเอียงในคนที่มีการกำกับการแสดงออกสูง คนกลุ่มนี้จะไม่ใช้เจตคติเพื่อตัดสินใจแสดงออกบางอย่าง เพราะฉะนั้นแล้วการเข้าถึงเจตคติได้ง่ายหรือไม่ นั่นจึงไม่น่าจะเป็นตัวทำนายความลำเอียงในการประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคติได้ แต่ปัจจัยด้านการกำกับการแสดงออกของตนต่างหากที่กำกับการรูปแบบการประเมินอยู่

Czellar (2003) ได้นำตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตน และการเข้าถึงเจตคติ (Attitude accessibility) มาทดสอบอีกครั้งหลังจากที่เขาพบทวนแล้วเห็นว่าการศึกษาความสัมพันธ์ของสองตัวแปรดังกล่าวยังไม่ชัดเจนเท่าที่ควร โดยเฉพาะในประเด็นของการตอบสนองที่รวดเร็วกว่าในการวัดเจตคติโดยนัยในบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำว่าเป็นเพราะคนกลุ่มนี้มีการเข้าถึงเจตคติที่มากกว่าบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงจึงตอบได้เร็วกว่า หรือเป็นเพราะบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงมีความกังวลในการนำเสนอภาพลักษณ์ในกลุ่มมากกว่าจึงทำให้เกิดการตอบสนองที่ช้ากว่า

Czellar (2003) วัดเจตคติของนักศึกษาต่อสินค้าหลายชนิดซึ่งเป็นสินค้าที่มีชื่อเสียง ราคาสูง รสนิยมสูง และสามารถบ่งบอกถึงสถานะภาพได้ Czellar วัดเจตคติต่อสินค้าด้วยการทดสอบ

การเชื่อมโยงโดยนัย ผู้วิจัยนำนักศึกษาจำนวน 66 คน มาแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม โดยกลุ่มแรกให้ทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย ในเงื่อนไขที่ไม่มีความกดดันจากภายนอก ซึ่งผู้วิจัยเน้นย้ำว่าการทดสอบครั้งนี้ไม่มีผลใดต่อนักศึกษา ข้อมูลที่ได้จะเก็บเป็นความลับอย่างดี การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นคะแนนโดยภาพรวมเท่านั้น ทั้งนี้เป้าหมายของคำแนะนำลักษณะนี้เพื่อลดแรงจูงใจที่นักศึกษาพยายามจะแสดงหรือนำเสนอตัวเองให้ดูดี มีภาพลักษณ์ที่ดี ส่วนกลุ่มที่สองถูกแนะนำว่าคะแนนการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยจะนำไปเปรียบเทียบกับผู้เข้าร่วมการวิจัยคนอื่น (เพิ่มแรงกระตุ้นให้นักศึกษาแสดงภาพลักษณ์ที่ดีนั่นเอง) เมื่อวัดเจตคติด้วยการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยแล้ว จึงวัดเจตคติด้วยมาตรจำแนกความหมาย (semantic differential scale) ซึ่งเป็นการตอบแบบสอบถามแบบกระดาษ-ดินสอ (paper-and-pencil survey) เพื่อวัดเจตคติโดยตรง ในขั้นตอนสุดท้ายผู้เข้าร่วมการวิจัยจะได้ตอบมาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตน

ผลการศึกษาพบว่า ในเงื่อนไขที่ไม่ได้รับการกระตุ้นให้มีการนำเสนอตัวเอง บุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงและต่ำ ตอบสนองได้ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าทั้งบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงและต่ำไม่ได้มีระดับการเข้าถึงเจตคติที่แตกต่างกันเลย แต่ในเงื่อนไขที่ได้รับการกระตุ้นให้มีการนำเสนอตนเอง (เงื่อนไขที่ 2) กลับพบว่าบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง ตอบสนองได้ต่ำกว่าบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ Czellar (2003) ให้เหตุผลว่าเป็นเพราะบุคคลที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงต้องใช้การพิจารณาอย่างถี่ถ้วนก่อนที่จะตอบ เพราะเขากังวลต่อภาพลักษณ์ที่จะต้องเอาผลการทดสอบไปเปรียบเทียบกับผู้อื่น ปัจจัยด้านสถานการณ์จึงมีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงมากกว่า ส่วนผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์อย่างไรก็แสดงความคิดเห็นก็สอดคล้องกันเสมอ เพราะเขายึดมั่นในความคิดที่มาจากภายในมากกว่าสถานการณ์ภายนอก

10. บุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน (Machiavellianism)

จุดกำเนิดและที่มาของการกำหนดคำนิยามของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน

หลังจากที่ Christie และ Geis (1970) ได้ตีพิมพ์รายงานการศึกษานักบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน ทำให้บุคลิกภาพลักษณะนี้ได้รับความสนใจ และนำมาทดสอบเพื่อหาความสัมพันธ์กับตัวแปรทางสังคมอื่นมากมาย โดยในแรกเริ่มนั้น Christie และ Geis ได้นิยามภาวะสันนิษฐานของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนในเชิงของพฤติกรรมองค์การ (organizational behavior) ที่มีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างการกระทำ และอำนาจที่มากับตำแหน่งหน้าที่ของบุคคล ไม่ว่าจะเป็นประเด็นที่เกี่ยวกับการรักษาระยะห่างระหว่างบุคคลของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนกับบุคคลอื่น การสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเอง การแสดงอำนาจที่มองไม่เห็นหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน

การศึกษานักบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนของ Christie และ Geis (1970) ในช่วงแรกนั้นจำกัดอยู่เพียงในบริบททางการเมืองและกลุ่มผู้เคร่งศาสนาเป็นส่วนใหญ่ พวกเขาได้รับอิทธิพลหลักมาจากแนวทางการศึกษาจิตวิทยาการเมือง (The Psychology of Politics) ของ Eysenck ในปี ค.ศ. 1954 และได้รับแรงบันดาลใจจากงานเขียนทางประวัติศาสตร์การเมืองเรื่อง *The Prince* (ค.ศ. 1513) และ *The Discourses* (ค.ศ. 1498) ของ Nicolo Machiavelli ซึ่งเป็นนักการทูตชาวอิตาลี Machiavelli ได้สังเกตพฤติกรรมและอำนาจของเขาเองขณะที่ดำรงตำแหน่งในฐานะนักการทูต จนได้เขียนหนังสือขึ้นเพื่อแนะนำเทคนิคที่บุคคลสามารถนำไปใช้จัดการกับผู้อื่นเพื่อให้เขาทำตามความต้องการของตน จนในที่สุดแล้วงานเขียนชิ้นนี้ได้รับการโจมตีอย่างหนักถึงเรื่องศีลธรรมความดีงาม

อย่างไรก็ตาม ทั้ง Christie และ Geis (1970) ได้สังเกตและมีประสบการณ์ที่ต้องเกี่ยวข้องกับผู้ที่ใช้อำนาจในการออกคำสั่งหรือควบคุมผู้อื่น ทั้งในผู้ที่ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดี มหาวิทยาลัย คนบดี ประธานกรรมการของกรมการทหาร ผู้บริหารบริษัท และข้าราชการชั้นสูง พวกเขาพบลักษณะร่วมบางอย่างของคนเหล่านี้และมองว่าน่าจะเป็นได้ที่มีมนุษย์อาจจะมีลักษณะบุคลิกภาพในตัวเองอย่างที่ใช้ผู้อื่นเป็นเครื่องมือเพื่อให้เกิดประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องดีงาม หรือความไม่น่าไว้วางใจที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์เอง พวกเขาได้กำหนดคำนิยามและพัฒนามาตรวัดบุคลิกภาพขึ้น โดยเรียกบุคลิกภาพนี้ตามชื่อของ Machiavelli ผู้เขียน

หนังสืออันมีชื่อเสียงโด่งดัง โดยกำหนดค่านิยมของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน (Machiavellianism) ว่าหมายถึง บุคลิกภาพของบุคคลที่มุ่งสู่ความสำเร็จหรือความต้องการส่วนบุคคลให้ได้ทุกวิถีทาง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องดีงามหรือหลักศีลธรรม สามารถใช้กลวิธีหรือเล่ห์เพทุบายในการชักจูงโน้มน้าว และควบคุมผู้อื่นให้เขาทำในสิ่งที่ตนเองต้องการ

ในที่สุดแล้วบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนเป็นที่รู้จักและได้รับการศึกษาอย่างจริงจังถึงความตรงและน่าเชื่อถือของเครื่องมือวัดนี้ การหาความสัมพันธ์ของตัวแปรบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนกับตัวแปรทางสังคมอื่นๆ ตลอดจนนำไปประยุกต์ในการศึกษาในบริบทที่กว้างขวางมากขึ้น ๆ ได้แก่ การบริหารจัดการศีลธรรม ภาวะผู้นำที่แท้จริง การเมืองในองค์กร และความไว้วางใจ (Trust) (Dahling, Whitaker, & Levy, 2009)

ลักษณะสำคัญของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน

Christie และ Geis (1970) ได้รวบรวมคุณลักษณะของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนไว้ว่ามีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ

1) ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนมักจะขาดการแสดงความรักใส่ใจต่ออารมณ์และความรู้สึกเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เขาจะรู้สึกว่าตนเองมีความสำเร็จเมื่อสามารถทำให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่เขาต้องการได้ โดยมองว่าผู้อื่นเป็นเสมือนวัตถุที่สามารถจัดกระทำได้มากกว่าที่จะมองถึงความเป็นปัจเจกบุคคลที่ต้องการความเห็นอกเห็นใจ เพราะมองว่าเมื่อใดก็ตามที่มีความรู้สึกเข้ามาเกี่ยวข้อง อาจจะทำให้ตนไม่มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น และให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่ต้องการไม่ได้

2) ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนมักจะขาดการให้ความสำคัญต่อหลักศีลธรรม ถึงแม้ว่าการมีศีลธรรมคุณธรรมจะเป็นเรื่องที่ตีความหมายได้ยาก แต่ Christie และ Geis ได้กำหนดขอบเขตของการขาดศีลธรรมในลักษณะทั่วไปแล้วว่า คือ การโกหก การหลอกลวง มีกลอุบาย มีลัทธิลัทธิคัมภีร์ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนจะกังวลเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเองมากกว่าผู้อื่นที่ตนเองกำลังจัดกระทำหรือหลอกลวง โดยจะยึดถือผลประโยชน์เป็นเรื่องที่สำคัญมากกว่าการมองถึงเรื่องจริยธรรม

3) ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนมักเป็นผู้ที่ขาดความไว้วางใจ/หวาดระแวง และมองโลกในแง่ร้ายเมื่อต้องปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น เขาจะมองผู้อื่นเป็นเสมือนวัตถุ ปราศจากการพิจารณาถึงหลักการคิดหรือเหตุผลของผู้อื่น และจะประเมินผู้อื่นหรือสถานการณ์บางอย่างที่ผิดๆ



เพื่อให้มารองรับการรับรู้ที่ตนเองมีเท่านั้น โดยปราศจากความเป็นจริงทางสังคม ไม่สามารถที่จะสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับผู้อื่นได้ แต่ไม่ใช่ในระดับที่เกิดเป็นความผิดปกติทางสุขภาพจิต

4) ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนมีระดับการผูกมัดเชิงอุดมการณ์ในระดับต่ำ ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนจะให้ความสนใจเฉพาะการคิดค้นเทคนิควิธีการที่จะทำให้ความต้องการของตนสำเร็จลุล่วงมากกว่าที่มาคอยกังวลถึงความถูกต้องเหมาะสม หรือการกระทำให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของตนเอง

การวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน

Christie และ Geis (1970) ได้พัฒนามาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนขึ้นครั้งแรก โดยพัฒนาขึ้นเป็นบัตรคำที่มีข้อความอยู่บนบัตรคำ โดยที่ข้อความเหล่านั้นคัดมาจากหนังสือของ Nicolo Machiavelli ปี 1966 รวมทั้งสิ้น 71 ข้อกระทง เรียกว่ามาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนชุดที่ 1 (MACH I) แต่ภายหลังได้พัฒนาขึ้นใหม่ให้เหลือเพียง 20 ข้อกระทง มีความสอดคล้องภายในและความตรงในระดับที่ยอมรับได้ กลายมาเป็นมาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนชุดที่ 4 (MACH IV) นับเป็นชุดที่มีการใช้กันอย่างแพร่หลาย ใช้การวัดแบบมาตรลิเคิร์ต แต่ยังมีข้อจำกัดในการใช้อยู่ เนื่องจากขาดความสอดคล้องภายใน มีองค์ประกอบที่ยังไม่ชัดเจน และรวมเอาข้อกระทงที่ไม่ดีเอาไว้ด้วย แต่เมื่อได้นำรูปแบบการวัดลักษณะบังคับเลือก (forced-choice scale) เข้าไปเพื่อขจัดปัญหาที่เกิดจากการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคม เพื่อทำให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability) จึงทำให้กลายเป็นมาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนชุดที่ 5 (MACH V)

มนฤดี สายสิงห์ (2546) ได้นำมาตรนี้มาพัฒนาขึ้นอย่างจริงจังเพื่อศึกษาอิทธิพลของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนและการแข่งขันต่อพฤติกรรมประจวบประจักษ์ในบริบทขององค์การ ซึ่งทำให้มาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนที่ใช้ในเมืองไทยมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น โดยมนฤดี สายสิงห์ได้แปลและพัฒนาจากมาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนชุดที่ 4 (MACH IV) ที่สร้างขึ้นโดย Christie และ Geis ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 การสร้างมาตรนี้อยู่ภายใต้คำแนะนำของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คณางค์ มณีศรี มี 4 องค์ประกอบ คือ 1) การตีสองหน้า (Duplicity) 2) การมองโลกในแง่ลบ (Negativism) 3) การไม่ไว้วางใจผู้อื่น (Distrust of people) และ 4) การให้ความสำคัญต่อจริยธรรมอย่างน่าสงสัย (Traditional Moralism)

การจำแนกบุคคลที่มีลักษณะบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน

ภายหลังจากที่ได้พัฒนามาตรวัดวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนให้เหลือเพียง 20 ข้อ กระทั่งและนำไปหาความตรงของเครื่องมือแล้วสามารถใช้วัดเพื่อแยกแยะบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนได้ 2 ระดับ คือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง (high Machiavellianism) และบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบ แมคคิเวลเลียนต่ำ (low Machiavellianism) โดยที่แบ่งเป็นกลุ่มสูง และกลุ่มต่ำจากเกณฑ์ที่วัดได้จากมาตราวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนชุดที่ 4 (MACH IV) โดยใช้ค่ามัธยฐาน Christie และ Geis (1970) พบลักษณะที่แตกต่างกัน คือ

1) บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง (high Machiavellianism) โดยทั่วไปแล้วมีลักษณะเป็นบุคคลที่จัดกระทำผู้อื่นมากกว่า เขาชนะได้มากกว่า มักจะถูกชักจูงให้นมโนใจได้น้อย มีความต้องการที่จะเกี่ยวข้องกับผู้อื่นด้านอารมณ์ความรู้สึกน้อย ปฏิบัติต่อผู้อื่นราวกับว่าเขาเป็น วัตถุสิ่งของเมื่อต้องการให้ตนได้รับผลตอบแทน ไม่มีความไว้วางใจผู้อื่น มักจะเลือกตำแหน่งทาง สังคมที่ตนเองสามารถที่จะริเริ่มหรือควบคุมผู้อื่นได้ บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง มักสร้างแรงจูงใจจากสถานการณ์

2) บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ (low Machiavellianism) โดยทั่วไปแล้วมี ลักษณะที่เปิดกว้าง และอ่อนไหวต่อความรู้สึกหรืออารมณ์กับผู้อื่นมากกว่า มองว่าสิ่งต่างๆ มีทั้ง ถูกและผิด มองว่าโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์มีความดี บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ จะเลือกใช้เทคนิคและวิธีการที่ถูกต้องทางศีลธรรมมากกว่าเพื่อทำให้ตนเกิดความสำเร็จ แต่ในทาง ตรงกันข้ามบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำมักจะไม่ชอบการเข้าสังคม เพราะขาด ทักษะหรือขาดแรงจูงใจที่มาจากสถานการณ์

รายงานวิจัยจำนวนมากได้ผลการศึกษาที่สามารถแยกบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิ เวลเลียนสูงและต่ำในหลากหลายประเด็น สามารถสรุปได้ดังตาราง 2 ดังนี้

ตาราง 2
การเปรียบเทียบความแตกต่างของบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงและบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ

บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง	บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ
ต่อต้านอิทธิพลจากสังคม	เปราะบางต่อความคิดเห็นของผู้อื่น
ซ่อนความเชื่อเล็กๆ ส่วนตัวเอาไว้	เปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้รับรู้ถึงความเชื่อภายในของตน
เปลี่ยนจุดยืนของการโต้แย้งอย่างรวดเร็ว	ยึดมั่นในความเชื่อของตนเอง
ไม่ยอมรับสารภาพ	ยอมรับสารภาพอย่างรวดเร็ว
ทำให้ผู้อื่นเชื่อได้ว่ากำลังพูดความจริง (โกหกเก่ง)	ไม่ต้องโน้มน้าวให้เชื่อตามเมื่อพูดความจริง
เคลือบแคลงสงสัยในวัตถุประสงค์ของผู้อื่น	ยอมรับวัตถุประสงค์ของผู้อื่นตามความเป็นจริง
วิเคราะห์สถานการณ์ได้	ประเมินสถานการณ์ได้ช้า
ไม่ตอบแทนบุญคุณผู้อื่น	ตอบแทนผู้อื่น
ไม่ตัดสินใจแสดงออกของผู้อื่น	เชื่อว่าผู้อื่นควรแสดงออกอย่างตรงไปตรงมา
สามารถเปลี่ยนวิธีการเพื่อจัดการในสถานการณ์ที่ต่างกัน	แสดงพฤติกรรมรูปแบบเดียวตลอดเวลา
พูดในสิ่งที่ผู้อื่นอยากได้ยิน	บอกความจริง
อ่อนไหวต่อข้อมูลเกี่ยวกับผู้อื่น	อ่อนไหวต่อความรู้สึกของผู้อื่น
กระทำกับผู้อื่นในลักษณะเอาเปรียบผู้อื่นแต่ไม่เป็นอันตราย	อาจจะแสดงออกอย่างไม่มีเหตุผลเมื่อมีการเจรจาต่อรอง
เอาเปรียบผู้อื่นมากขึ้น เมื่อเขาไม่แก้แค้นคืน	ไม่ยอมเอาเปรียบผู้อื่น
แม้จะมีสิ่งดึงดูดก็ไม่ยอมตาม หรือ เปลี่ยนแปลงเจตคติ	แสดงออกในแบบที่สังคมยอมรับ
ควบคุมหรือจัดการกับผู้อื่นได้อย่างแยบยล	ตัดสินใจอย่างตรงไปตรงมา
ชอบสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา	มองหาแต่สิ่งแวดล้อมที่มั่นคง ไม่เปลี่ยนแปลง
ในฐานะที่เป็นผู้นำจะเป็นที่ชื่นชอบของเพื่อนที่มีตำแหน่งเดียวกัน	

ที่มา : สรุปจาก Christie และ Geis (1970); Nelson และ Gilbertson (1991) ; Wilson, Near, และ Miller (1996)

ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนกับเจตคติ

หลักฐานงานวิจัยหลายชิ้นได้แสดงให้เห็นว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงมีความสามารถในการโกหก หลอกลวง และลัทธิโมยมากกว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ (Christie & Geis, 1970) นั่นอาจจะเป็นเพราะบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงขาดการเอาใจใส่ต่ออารมณ์ความรู้สึกของผู้อื่น ไม่คำนึงถึงความถูกต้องดีงามและสามารถจัดการหรือควบคุมผู้อื่นอย่างได้ผล

การศึกษาของ Exline และคณะ (1970) เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์สำคัญที่แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงสามารถโกหกผู้อื่นได้อย่างน่าเชื่อถือ (มากกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ) Exline และคณะ นำผู้เข้าร่วมการทดลองมาทำงานร่วมกับหน้าม้าที่ผู้เข้าร่วมการทดลองเชื่อว่าเป็นเพียงผู้ที่มีส่วนร่วมการทดลองคนหนึ่ง ผู้วิจัยจัดกระทำให้หน้าม้าเฝ้าสังเกตการกระทำแบบทดสอบ แล้วจากนั้นก็ให้ชักชวนผู้เข้าร่วมการทดลอง เฝ้าสังเกตการกระทำแบบทดสอบ ด้วย โดยมีดัชนีวัดผู้เข้าร่วมการทดลองว่ามีการต้านทานต่อการเฝ้าสังเกตในหลายระดับ นั่นคือ 1) การไม่พยายามห้ามปรามคู่ที่ทำงานด้วยกันและยอมเฝ้าตามคำชักชวนของหน้าม้า 2) ยุติกระบวนการทดลอง ด้วยการเดินไปบอกผู้ควบคุมการวิจัยว่าคู่ของตนกำลังเฝ้าสังเกตการกระทำแบบทดสอบ 3) สวรรภาพผิดทันทีเมื่อผู้ควบคุมการทดลองแสดงความสงสัยว่าอาจมีผู้เฝ้าสังเกต ผลการทดลองที่พบคือผู้เข้าร่วมการทดลองทุกคนทั้งผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงและต่ำต่างเฝ้าสังเกตการกระทำแบบทดสอบ แต่เมื่อถูกเรียกมาสัมภาษณ์ถึงพฤติกรรมที่น่าสงสัย ในผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงสามารถรักษาระดับการสับสนตากับผู้ควบคุมการทดลองได้มากกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ มีจำนวนผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงน้อยกว่าผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำที่ยอมรับสารภาพว่าได้เฝ้าสังเกตการกระทำแบบทดสอบ เมื่อให้คณะผู้ตัดสินที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงและต่ำเลยมาตัดสิน พบว่า คณะผู้ตัดสินให้คะแนนบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงมีความเป็นไปได้ที่จะโกหกหรือไม่โกหกก็ได้ นั่นแสดงให้เห็นว่าสามารถโกหกได้อย่างแยบยล และน่าเชื่อถือกว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ

Geis และ Leventhal (1966 อ้างถึงใน Christie และ Geis, 1970) ศึกษาถึงความพยายามที่จะหลอกลวงและการจับโกหกได้ในผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน โดยนำนักศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 62 คน ซึ่งมีคะแนนจากมาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนชุดที่

4 และชุดที่ 5 แบ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงและต่ำ (จากคะแนนมัธยฐานที่คะแนน 103.50) ผู้วิจัยนำนักศึกษาเหล่านี้มาแบ่งเป็นกลุ่มกลุ่มละประมาณ 3-4 คน ผู้เข้าร่วมการวิจัยต้องค้นหาให้ได้ว่าคนในกลุ่มของตนคนใดกำลังโกหกอยู่ ผู้วิจัยจัดกระทำเงื่อนไขการทดลองโดยสุ่มให้สมาชิกสองคนทำหน้าที่สอบสวน หรือซักคำถามกับสมาชิกหนึ่งคนก่อน จากการสอบสวนนั้น ให้มีสมาชิกคนเดียวเท่านั้นทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินว่าผู้ที่กำลังถูกสอบสวนนั้นกำลังพูดความจริง หรือโกหกหรือไม่ เมื่อตัดสินเสร็จเรียบร้อยแล้วก็ให้เปลี่ยนบทบาทหมุนเวียนกันไปจนทุกคนได้รับบทบาทเป็นผู้ตัดสิน ผลการทดลองพบว่า ผู้สอบสวนที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ สามารถแยกแยะการพูดความจริงและพูดเท็จของผู้อื่นได้ดี (ร้อยละ 67) ซึ่งมากกว่าผู้สอบสวนที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง (ร้อยละ 50) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .005 เมื่อวิเคราะห์ในสถานการณ์ที่บุคคลเป็นผู้ตัดสิน พบว่าผู้ตัดสินเห็นว่าผู้ถูกสอบสวนที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงมีความน่าเชื่อถือว่ากำลังพูดความจริงถึงร้อยละ 69 ส่วนบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำมีความน่าเชื่อถือเพียงร้อยละ 57 (อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05) ผู้วิจัยสรุปว่าแม้ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงจะไม่ประสบความสำเร็จในการจับผิดการโกหกของผู้อื่นนัก แต่คนลักษณะเช่นนี้กลับมีความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นเชื่อได้ว่าเขากำลังพูดความจริง หรือสามารถโกหกผู้อื่นได้นั่นเอง

11. การพัฒนาสมมติฐาน

การทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้แนวทางในการสร้างสมมติฐานในการวิจัยเรื่อง “การทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองในประเทศไทยที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย ด้วยตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน” ซึ่งวัดเจตคติโดยนัยด้วยแบบทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย และวัดเจตคติโดยตรงด้วยมาตรจำแนกความหมายและมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม ผลการวิจัยจำนวนมากสะท้อนให้เห็นว่าวิธีวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัยมีความสัมพันธ์กันต่ำ ปรากฏการณ์นี้อธิบายได้ด้วยโมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย (Fazio, 1990) ที่เสนอว่าระดับความสัมพันธ์ระหว่างวิธีวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัยขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านแรงจูงใจและโอกาสที่บุคคลใช้ ในการวัดเจตคติโดยนัยซึ่งเป็นการวัดที่เป็นการแสดงออกแบบทันทีทันใด ไม่มีเวลาหรือโอกาสที่จะคิดวิเคราะห์ก่อน ขาดแรงจูงใจหรือโอกาสที่จะคิดวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน ซึ่งตรงข้ามกับการวัดเจตคติโดยตรงที่บุคคลสามารถพิจารณาและประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคติได้ ในสถานการณ์ที่ต่างกันเช่นนี้จึงทำให้ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัยและ

โดยตรงต่ำลง นอกจากนี้ Greenwald และ Banaji (1995) สรุปว่าเจตคติโดยนัยและเจตคติโดยตรงมีภาวะสับสนฐานที่แตกต่างแต่เกี่ยวข้องกัน สอดคล้องกับข้อเสนอของ Nosek (2004) ที่กล่าวว่าการวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัยมีความสัมพันธ์กันในระดับที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับที่หมายของ เจตคติที่ต้องการวัด และสถานการณ์บางอย่าง เช่น ความแตกต่างด้านบุคลิกภาพของบุคคล ระดับความเข้มของเจตคติ ระดับการนำเสนอตนเองที่อาจจะทำให้ระดับความสัมพันธ์ของการวัดโดยตรงและโดยนัยสัมพันธ์มากน้อยต่างกัน ผู้วิจัยจึงนำไปสู่การตั้งสมมติฐานข้อที่ 1 คือ

1. คะแนนเจตคติโดยตรงที่วัดได้จากมาตรจำแนกความหมายและมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวมมี**สหสัมพันธ์ทางบวกระดับต่ำ**กับคะแนนเจตคติโดยนัยที่วัดด้วยการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย

อย่างไรก็ตาม การศึกษาความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรงให้ความสนใจกับตัวแปรความแตกต่างด้านบุคลิกภาพซึ่งเป็นตัวแปรกำกับความสัมพันธ์ของการวัดทั้งสองประเภทมากขึ้น DeBono และคณะ (1995); Czellar (2003) ศึกษาตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตน (Snyder, 1974) ว่ามีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรง กล่าวคือ คนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงมีการปรับการนำเสนอตนเองให้สอดคล้องกับสิ่งที่เป็นที่ต้องการของสถานการณ์ที่ปรากฏ แต่ในทางตรงกันข้ามคนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำกลับไม่ให้อิทธิพลของสถานการณ์มากำหนดรูปแบบการนำเสนอความคิดเห็น เมื่อถามความคิดเห็น หรือเจตคติในที่สาธารณะที่มีต่อกลุ่มทางสังคม คำตอบและพฤติกรรมที่แสดงออกที่ได้จากคนที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงจะถูกปรับแต่งไปในทิศทางที่สอดคล้องกับบรรทัดฐานของกลุ่มทางสังคม (มากกว่าที่จะรักษาเจตคติภายในและเจตคติที่ตนแสดงออกภายนอกให้สอดคล้องกัน) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่อ่อนไหวทางสังคม (การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองในที่สาธารณะ) ปัจจัยด้านสถานการณ์จึงมีอิทธิพลต่อการแสดงความคิดเห็นของผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูงมากกว่า ทำให้ผลการวัดเจตคติสองวิธีได้ผลสัมพันธ์กันต่ำกว่าในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ ซึ่งแสดงเจตคติหรือความรู้สึกอย่างตรงไปตรงมา ไม่ว่าจะตกอยู่ในสถานการณ์อย่างไรก็แสดงความคิดเห็นที่สอดคล้องกันเสมอ เพราะเขายึดมั่นในความคิดที่มาจากภายในมากกว่าสถานการณ์ภายนอก รักษาความสอดคล้องกันของเจตคติภายในและการแสดงออกภายนอกเอาไว้ได้โดยไม่คำนึงถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก ข้อค้นพบเหล่านี้จึงนำไปสู่สมมติฐานข้อที่ 2 คือ



2 ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย
แตกต่างกันตามระดับของการกำกับการแสดงออกของตน โดยที่

- 2.1) ในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง **มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย
- 2.2) ในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง **ไม่มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย
- 2.3) ในผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง มีคะแนนความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย **สูงกว่า**ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ

นอกจากปัจจัยความแตกต่างของบุคลิกภาพด้านการกำกับการแสดงออกของตนแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอตัวแปรบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนเพื่อทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ความไม่สอดคล้องกันของการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรงอีกด้วย

ผู้วิจัยใช้ข้อค้นพบของ Exline และคณะ (1970); Geis และ Leventhal (1966 อ้างถึงใน Christie และ Geis, 1970) เพื่อสร้างสมมติฐานการวิจัยในครั้งนี้ กล่าวคือ บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงมีความสามารถที่จะโกหกได้อย่างแยบยล และน่าเชื่อถือกว่าบุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ และแม้ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงจะไม่ประสบความสำเร็จในการจับผิดการโกหกของผู้อื่นนัก แต่คนลักษณะเช่นนี้กลับมีความสามารถที่จะทำให้ผู้อื่นเชื่อได้ว่าเขากำลังพูดความจริง หรือสามารถโกหกผู้อื่นได้

ผู้วิจัยพิจารณาว่าบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญอีกตัวแปรหนึ่งที่สามารถให้ทำนายถึงความไม่สอดคล้องกันของการวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัย การวัดเจตคติโดยตรงเป็นการวัดที่ผู้ตอบสามารถวิเคราะห์อย่างถี่ถ้วนเพื่อให้คำตอบเป็นประโยชน์ต่อตนเอง (อย่างน้อยก็ทำให้ตนเองดูดีในสายตาของผู้อื่น) ผนวกกับปัจจัยทางสังคมด้านความอ่อนไหวเรื่องการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองของคนไทยที่อาจจะลดทอนความจริงที่บุคคลอาจจะแสดงออกมา ตลอดจนมีความสามารถที่จะแสดงการลวงทางสังคม (social deception) ได้อย่างแยบยล แรงจูงใจลักษณะนี้เองอาจจะทำให้ผลที่ได้จากการวัดเจตคติโดยตรงของผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูงไม่สอดคล้องกับการวัดเจตคติโดยนัยที่วัดได้จากการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยซึ่งเป็นเครื่องมือวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองเช่นเดียวกัน แต่ผู้ตอบไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าตนเองกำลังถูกประเมินอะไรอยู่ ตลอดจนความเร็วที่ผู้ตอบต้องตอบสนองต่อการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย ทำให้ปราศจากการกลั่นกรองความคิดเพื่อให้ผู้ตอบดูดี หรือควบคุมคำตอบได้

ในทางตรงกันข้ามกับผู้ที่มีความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียนต่ำที่เปิดเผยตัวเองและเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้รับรู้ถึงความเชื่อภายในของตน มีการตัดสินใจอย่างตรงไปตรงมา ยึดมั่นในความเชื่อของตนเอง แสดงพฤติกรรมรูปแบบเดียวตลอดเวลา และมักจะพูดความจริง (Christie & Geis, 1970) เมื่อวัดเจตคติทั้งโดยนัยและโดยตรงกับผู้ที่มีความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียนต่ำจึงน่าจะมี ความสัมพันธ์สอดคล้องกันสูงกว่าผู้ที่มีความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียนสูง ข้อค้นพบเหล่านี้จึงนำไปสู่สมมติฐานข้อที่ 3 คือ

3. ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย แตกต่างกันตามระดับของความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียน โดยที่

- 3.1) ในผู้ที่มีความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง **มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย
- 3.2) ในผู้ที่มีความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียนสูง คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง **ไม่มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย
- 3.3) ในผู้ที่มีความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียนสูง มีคะแนนความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย **สูงกว่า**ผู้ที่มีความบกพร่องแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ

งานวิจัยที่ศึกษาถึงปัจจัยที่กำกับระดับความไม่สอดคล้องกันของการวัดเจตคติโดยตรงและเจตคติโดยนัย ดังเช่นงานของ Nosek (2004) พบว่าตัวแปรด้านการนำเสนอตนเอง (self-presentation) มีความสัมพันธ์ทางลบกับระดับความสัมพันธ์ระหว่างการวัดโดยตรงและโดยนัย นั่นคือ การวัดโดยนัยและการวัดโดยตรงควรมีความสัมพันธ์กันมาก เมื่อบุคคลมีความกังวลที่ต้องนำเสนอตนเองต่ำและสัมพันธ์กันต่ำเมื่อต้องนำเสนอตนเองสูง ซึ่งสอดคล้องกับ Hofmann และคณะ (2005) ที่กล่าวว่าการอธิบายความสอดคล้องกันของการวัดด้วยตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนที่ประกอบกับตัวแปรการปรับตัวและตัวแปรการตระหนักต่อสภาพภายในของตนเอง พบว่าการวัดโดยนัยและการวัดโดยตรงมีความสอดคล้องกันสูงในผู้ที่มีการกำกับการนำเสนอตนเองมีอิทธิพลกำกับความสัมพันธ์ของการวัดโดยตรงและโดยนัยอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่มีความขัดแย้งกัน

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพิจารณาโมเดลที่มีแรงจูงใจและโอกาสเป็นตัวทำนาย (Fazio, 1990) เพื่อใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลกำกับความสอดคล้องของการวัด เจตคติโดยนัยและเจตคติโดยตรง โดยมองว่าในสถานการณ์ที่บุคคลมีความเต็มใจ บุคคลสามารถพิจารณาและประมวลข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคติได้อย่างรู้ตัว บุคคลจะให้ความสนใจเพื่อคิดพิจารณาและตัดสินใจตอบแบบรายงานตนเองได้ การวัดเจตคติโดยนัยและเจตคติโดยตรงควรจะมีความสัมพันธ์กัน แต่ในบางสถานการณ์ที่บุคคลไม่เต็มใจหรือขาดความสามารถที่จะประเมินข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเจตคติได้ นอกจากนี้ บุคคลอาจขาดแรงจูงใจหรือโอกาสที่จะคิดวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วนหรือมีปัญหาเรื่องการบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมเพื่อทำให้ตนเองดูดีขึ้น (social desirability) ที่พบมากในการวัดเจตคติในประเด็นที่อ่อนไหวทางสังคม ‘ (การแสดงความชื่นชอบต่อกลุ่มทางการเมืองของคนไทย) แต่ไม่เกิดขึ้นเมื่อวัดเจตคติโดยนัยด้วยการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย ในสถานการณ์เช่นนี้จึงทำให้ความสอดคล้องกันของการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรงต่ำลง หรือบางครั้งในการวัดที่บุคคลไม่มีเวลาหรือทรัพยากรที่จะนำมาใช้ในกระบวนการทางปัญญาเพื่อพิจารณาถึงเจตคติ ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยตรงและโดยนัยก็สัมพันธ์กันต่ำเช่นกัน ฉะนั้นแล้วการทำให้ปัญหาเรื่องแรงจูงใจหรือโอกาสในการนำเสนอตนเองให้น้อยลง จึงน่าจะทำให้ความสัมพันธ์ของการวัดทั้งสองสัมพันธ์กันมากขึ้น

ผู้วิจัยมองว่าทั้งตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน ล้วนมีความสัมพันธ์กับความกังวลต่อการนำเสนอตนเอง ฉะนั้นแล้วบุคคลที่มีแรงจูงใจหรือโอกาสที่จะคิดวิเคราะห์ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน หรือบิดเบือนคำตอบเพื่อให้สอดคล้องกับความคาดหวังทางสังคมเพื่อทำให้ตนเองดูดีขึ้น เมื่อตอบแบบรายงานตนเองด้วยมาตรวัดเจตคติโดยตรง แต่ด้วยลักษณะของการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย ที่ผู้ตอบไม่สามารถล่วงรู้ได้ว่าตนเองกำลังถูกประเมินอะไรอยู่ ตลอดจนการวัดจากความเร็วที่ผู้ตอบต้องตอบสนองจนทำให้ไม่มีเวลาเพื่อการกลั่นกรองความคิดเพื่อให้ผู้ตอบดูดีก่อน จึงทำให้การวัดเจตคติเรื่องเดียวกันแต่วัดจากวิธีวัดสองวิธีมีความไม่สอดคล้องกัน โดยที่ตัวแปรการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนจะสามารถทำนายความไม่สอดคล้องกันของเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยนัยกับที่วัดโดยตรงได้ ข้อค้นพบเหล่านี้จึงนำไปสู่สมมติฐานข้อที่ 4 คือ

4. ตัวแปรกำกับการแสดงออกของตนและตัวแปรบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน สามารถร่วมกันทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัยได้

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

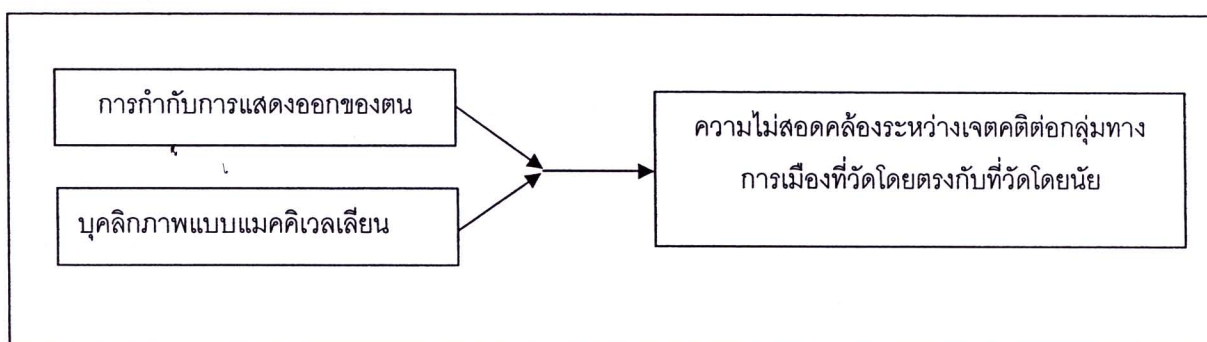
1. เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องมือวัดเจตคติโดยนัยโดยใช้การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัยเพื่อนำไปใช้วัดเจตคติของบุคคลในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองไทย
2. เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติโดยนัยและการวัดเจตคติโดยตรง
3. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของการทำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนในการทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัยได้

สมมติฐานการวิจัย

1. คะแนนเจตคติโดยตรงที่วัดได้จากมาตรจำแนกความหมายและมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวมมี**สหสัมพันธ์ทางบวก**ระดับต่ำกับคะแนนเจตคติโดยนัยที่วัดด้วยการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย
 2. ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัยแตกต่างกันตามระดับของการทำกับการแสดงออกของตน โดยที่
 - 2.1) ในผู้ที่มีการทำกับการแสดงออกของตนต่ำ คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง**มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย
 - 2.2) ในผู้ที่มีการทำกับการแสดงออกของตนสูง คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง**ไม่มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย
 - 2.3) ในผู้ที่มีการทำกับการแสดงออกของตนสูง มีคะแนนความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย**สูงกว่า**ผู้ที่มีการทำกับการแสดงออกของตนต่ำ
3. ความสัมพันธ์ของการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัยแตกต่างกันตามระดับของบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน โดยที่
 - 3.1) ในผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง**มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย
 - 3.2) ในผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง**ไม่มีสหสัมพันธ์ทางบวก**กับคะแนนเจตคติที่วัดโดยนัย

3.3) ในผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง มีคะแนนความไม่สอดคล้องระหว่าง เจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย *สูงกว่า* ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ

4. ตัวแปรกำกับการแสดงออกของตนและตัวแปรบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน สามารถร่วมกันทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัยได้ ดังภาพ 3



ภาพ 3 การทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. **เจตคติ** หมายถึง สภาพทางจิตและประสาทของบุคคลแสดงถึงความพร้อมที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ และส่งผลต่อการตอบสนองต่อที่หมายและสถานการณ์ในลักษณะที่เป็นความชอบหรือไม่ชอบ

2. **เจตคติโดยตรง** หมายถึง สภาพทางจิตและประสาทของบุคคลแสดงถึงความพร้อมที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ มีรูปแบบที่พร้อมจะตอบสนองด้วยการประเมินความชอบหรือไม่ชอบในเชิงเหตุผลที่มีการคิดใคร่ครวญอย่างละเอียดถี่ถ้วน บุคคลมีความสามารถในการตรวจสอบภายในทางจิตใจได้ มีจิตสำนึกรู้ตัว และอยู่ภายใต้การควบคุมของจิตสำนึก สามารถแสดงออกมาได้ด้วยการวัดจากแบบรายงานตนเอง

การวัดเจตคติโดยตรง หมายถึง การวัดเจตคติโดยตรงด้วยแบบรายงานตนเอง 2 ประเภท คือ มาตรจำแนกความหมาย (semantic differential scale) และมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม (feeling thermometer scale)

ในงานวิจัยนี้ คณะกรรมการวัดเจตคติโดยตรง หมายถึง คณะที่ได้จากมาตรจำแนก
ความหมายและมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม มีวิธีการคำนวณตามแนวทางของ McConnell
และ Leibold (2001) ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1

(1) ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อกลุ่มคนเสื้อเหลือง

ลบด้วย

ค่าเฉลี่ยของคะแนนเจตคติต่อกลุ่มคนเสื้อแดง

ได้ผลลัพธ์เป็น

คะแนนความชอบกลุ่มทางการเมืองที่วัดจากมาตรจำแนกความหมาย

ค่าบวก หมายถึง ความชอบกลุ่มคนเสื้อเหลืองมากกว่ากลุ่มคนเสื้อแดง

ค่าลบ หมายถึง ความชอบกลุ่มคนเสื้อแดงมากกว่ากลุ่มคนเสื้อเหลือง

(จากนั้นแปลงให้เป็นคะแนนมาตรฐาน) ❶

ขั้นตอนที่ 2

(2) คะแนนความรู้สึกโดยรวมต่อกลุ่มคนเสื้อเหลือง

ลบด้วย

คะแนนความรู้สึกโดยรวมต่อกลุ่มคนเสื้อแดง

ได้ผลลัพธ์เป็น

คะแนนความขึ้นชอบกลุ่มทางการเมืองโดยรวมที่วัดจากมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม

ค่าบวก หมายถึง ความชอบกลุ่มคนเสื้อเหลืองมากกว่ากลุ่มคนเสื้อแดง

ค่าลบ หมายถึง ความชอบกลุ่มคนเสื้อแดงมากกว่ากลุ่มคนเสื้อเหลือง

(จากนั้นแปลงให้เป็นคะแนนมาตรฐาน) ❷

ขั้นตอนที่ 3

ค่าเฉลี่ย

คะแนนมาตรฐานของความขึ้นชอบกลุ่มทางการเมืองที่วัดจากมาตรจำแนกความหมาย ❶

คะแนนมาตรฐานของความขึ้นชอบกลุ่มทางการเมืองที่วัดจากมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม ❷

ได้ผลลัพธ์เป็น

คะแนนมาตรฐานการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง (ก)

3. **เจตคติโดยนัย** หมายถึง สภาพทางจิตและประสาทของบุคคล แสดงถึงความพร้อมที่พัฒนาขึ้นจากประสบการณ์ ที่เกิดการกระตุ้นขึ้นอย่างอัตโนมัติจากการปรากฏของที่หมายของเจตคติ เกิดขึ้นในลักษณะที่บุคคลไม่ได้ให้ความใส่ใจต่อเจตคตินั้น และมีอิทธิพลต่อการตอบสนองโดยนัยที่บุคคลไม่สามารถควบคุมได้ สามารถวัดออกมาได้ด้วยการวัดเจตคติโดยนัย

การวัดเจตคติโดยนัย หมายถึง การวัดที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยไม่ล่วงรู้ว่าการวัดนั้นเป็นการวัดเจตคติผู้เข้าร่วมการวิจัยจึงตอบอย่างอัตโนมัติ ไปตามธรรมชาติที่แท้จริง และไม่มีการควบคุมผลการตอบ การวิจัยครั้งนี้ใช้การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย (Implicit association test: IAT) เป็นเครื่องมือวัดเจตคติโดยนัย

การทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย เป็นการวัดระยะเวลาในการจัดประเภทของรูปภาพ เป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมือง (รูปภาพใบหน้าแกนนำของกลุ่มคนเสื้อแดง-รูปภาพใบหน้าแกนนำของกลุ่มคนเสื้อเหลือง) กับคำที่แสดงลักษณะทางบวกหรือทางลบ (คำทางบวก-คำทางลบ) โดยนำเสนอด้วยโปรแกรม อินควิสิท (Inquisit) เวอร์ชัน 3.0.3.1 แบ่งออกเป็น

คะแนนเจตคติต่อกลุ่มทางการเมือง

1) ผู้ที่มีความชื่นชอบกลุ่มคนเสื้อเหลือง คือ ผู้ที่ใช้เวลาในการจัดประเภทการจับคู่รูปภาพเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเสื้อเหลืองกับคำที่แสดงลักษณะทางบวก น้อยกว่าการจับคู่รูปภาพเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเสื้อเหลืองกับคำที่แสดงลักษณะทางลบ

2) ผู้ที่มีความชื่นชอบกลุ่มคนเสื้อแดง คือ ผู้ที่ใช้เวลาในการจัดประเภทการจับคู่รูปภาพเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเสื้อแดงกับคำที่แสดงลักษณะทางบวก น้อยกว่าการจับคู่รูปภาพเป้าหมายที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนเสื้อแดงกับคำที่แสดงลักษณะทางลบ

ในงานวิจัยนี้ คะแนนการวัดเจตคติโดยนัย หมายถึง คะแนนที่ได้จากการวัดการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย ดังต่อไปนี้

กลุ่มคนเสื้อเหลืองกับคำที่แสดงลักษณะทางลบ และ
กลุ่มคนเสื้อแดงกับคำที่แสดงลักษณะทางบวก
ลบด้วย
กลุ่มคนเสื้อเหลืองกับคำที่แสดงลักษณะทางบวก และ
กลุ่มคนเสื้อแดงกับคำที่แสดงลักษณะทางลบ
ได้ผลลัพธ์เป็น
คะแนนการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยนัย (ข)
ค่าบวก หมายถึง ความชอบกลุ่มคนเสื้อเหลืองมากกว่ากลุ่มคนเสื้อแดง
ค่าลบ หมายถึง ความชอบกลุ่มคนเสื้อแดงมากกว่ากลุ่มคนเสื้อเหลือง
(จากนั้นแปลงให้เป็นคะแนนมาตรฐาน)

4. ความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย หมายถึง ความแตกต่างระหว่างคะแนนการวัดเจตคติโดยตรงและการวัดเจตคติโดยนัย
ในงานวิจัยนี้ หมายถึง คะแนนที่เกิดจากผลรวมของคะแนนมาตรฐานการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง (ก) ซึ่งวัดจากมาตรจำแนกความหมายและมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวมลบด้วยคะแนนมาตรฐานการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยนัย (ข) ซึ่งวัดจากการทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย จากนั้นใส่ค่าสัมบูรณ์เพื่อให้ทราบถึงขนาดความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างการวัดเจตคติโดยนัยและโดยตรง เมื่อใส่ค่าสัมบูรณ์แล้วมีคะแนนสูงมากเท่าใด สะท้อนให้เห็นว่ามีความไม่สอดคล้องระหว่างการวัดสองประเภทมากเท่านั้น ดังนี้

ผลรวมของคะแนนมาตรฐานการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรง (ก)
ลบด้วย
คะแนนมาตรฐานการวัดเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยนัย (ข)
ได้ผลลัพธ์เป็น
คะแนนความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมือง
ที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย
(จากนั้นใส่ค่าสัมบูรณ์)



5. การกำกับการแสดงออกของตน (Self-monitoring) หมายถึง แนวโน้มของบุคคลในการวางแผนตระหนัก และควบคุมการแสดงออกของตนให้เหมาะสมกับความต้องการของเหตุการณ์ต่างๆในสังคม รวมถึงระดับการเอาใจใส่ในการแสดงออกของผู้อื่นต่อตน ซึ่งส่งผลต่อบุคคลในการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในลักษณะที่แตกต่างกัน (Snyder, 1974; นิตยา รัตนพิชิต, 2534)

การกำกับการแสดงออกของตนสูง (high self-monitoring) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่มีความรู้สึกไวต่อสิ่งชี้แนะทางบรรทัดฐานทางสังคม เหตุการณ์ และการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นแนวทางในการแสดงออกของบุคคลให้ตอบสนองตามสิ่งชี้แนะนั้น ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงคนที่ได้คะแนนจากมาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตนอยู่ในกลุ่มที่ได้คะแนนสูงตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 73 ขึ้นไปจากผู้ตอบทั้งหมด

การกำกับการแสดงออกของตนต่ำ (low self-monitoring) หมายถึง ลักษณะของบุคคลที่สนใจต่อสิ่งชี้แนะทางสังคมน้อย และมีการแสดงออกที่มาจากความต้องการภายในของตนเอง ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงคนที่ได้คะแนนจากมาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตนอยู่ในกลุ่มที่ได้คะแนนสูงตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 27 ลงไปจากผู้ตอบทั้งหมด

มาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตน (Self-monitoring scale) หมายถึง มาตรวัดการกำกับการแสดงออกของตนที่สร้างและพัฒนาขึ้นตามแนวทฤษฎีการกำกับการแสดงออกของตนของ Snyder และ Gangestad (1985) โดยรองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพร อุวรรณโน และนิสิตปริญญาโทสาขาวิชาจิตวิทยาสังคมรุ่นที่ 3 คณะจิตวิทยา จนได้ข้อกระทงที่มีคุณภาพจำนวน 40 ข้อ และมีการนำไปหาคุณภาพของมาตรวัดด้านความตรงและความเที่ยงโดยนิตยา รัตนพิชิต ในปี พ.ศ. 2534 (นิตยา รัตนพิชิต, 2534)

6. บุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน หมายถึง บุคลิกภาพของบุคคลที่มุ่งสู่ความสำเร็จในทุกวิถีทาง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและหลักศีลธรรม มักชอบใช้กลวิธีในการชักจูง โน้มน้าว และควบคุมบุคคลอื่นด้วยเล่ห์เพทุบายต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือเพื่อให้บุคคลนั้นทำในสิ่งที่ตนปรารถนา (Christie & Geis, 1970; มนฤดี สายสิงห์, 2549)

บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง หมายถึง บุคคลที่มุ่งสู่ความสำเร็จ โดยการไม่คำนึงถึงความถูกต้องและศีลธรรม เป็นบุคคลที่มีเล่ห์เหลี่ยม มีปฏิภาณไหวพริบ รู้จัดการเอาตัวรอด ในงานวิจัยนี้ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง คือ บุคคลที่ได้คะแนนจากการทำมาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนอยู่ในเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 73 หรือสูงกว่าของผู้ที่ตอบมาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนทั้งหมด

บุคคลที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ หมายถึง บุคคลที่ให้ความสำคัญต่อความดีงามและหลักศีลธรรม มีความอ่อนไหวทางอารมณ์ มีการแสดงเจตคติหรือความรู้สึกต่อคนอื่นอย่างตรงไปตรงมา หลีกเลียงพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง มุ่งสู่ความสำเร็จด้วยวิธีการที่ถูกต้องเท่านั้น ในงานวิจัยนี้ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง คือ บุคคลที่ได้คะแนนจากการทำมาตรวัดบุคลิกภาพแบบ แมคคิเวลเลียนอยู่ในเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 27 หรือต่ำกว่าของผู้ที่ตอบมาตรวัดบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนทั้งหมด

7. กลุ่มทางการเมืองในประเทศไทย หมายถึง กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย หรือ “กลุ่มคนเสื้อเหลือง” และกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) หรือ “กลุ่มคนเสื้อแดง”

ตัวแปรในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ มี 2 ตัว ได้แก่

1. การกำกับการแสดงออกของตน คือ แนวโน้มของบุคคลในการวางแผนตระหนัก และควบคุมการแสดงออกของตนให้เหมาะสมกับความต้องการของเหตุการณ์ต่างๆ ในสังคม มี 2 ระดับ คือ

- 1.1 ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนสูง
- 1.2 ผู้ที่มีการกำกับการแสดงออกของตนต่ำ

2. บุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียน คือ บุคลิกภาพของบุคคลที่มุ่งสู่ความสำเร็จในทุกวิถีทาง โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องและหลักศีลธรรม มักชอบใช้กลวิธีในการชักจูง โน้มน้าว และ

ควบคุมบุคคลอื่นด้วยเล่ห์เพทุบายต่างๆ เพื่อผลประโยชน์ของตนเองหรือเพื่อให้บุคคลนั้นทำในสิ่ง
ที่ตนปรารถนา มี 2 ระดับ คือ

2.1 ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนสูง

2.2 ผู้ที่มีบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนต่ำ

ตัวแปรตาม มี 2 ตัว คือ

1. ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย
2. คะแนนความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัด

โดยนัย

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาการทำนายความไม่สอดคล้องระหว่างเจตคติต่อกลุ่มทางการเมืองที่วัดโดยตรงกับที่วัดโดยนัย โดยพิจารณาการกำกับการแสดงออกของตนและบุคลิกภาพแบบแมคคิเวลเลียนเป็นตัวแปรที่ใช้ทำนายความไม่สอดคล้องกันของการวัดทั้งสองประเภท โดยการวัดเจตคติโดยนัยจากแบบทดสอบการเชื่อมโยงโดยนัย และวัดเจตคติโดยตรงวัดจากมาตราจำแนกความหมายและมาตรวัดระดับความรู้สึกโดยรวม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ นิสิตปริญญาตรี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย